

Crna Gora
Ministarstvo turizma

IZVJEŠTAJ
O SPROVOĐENJU AKCIONOG PLANA ZA 2023. GODINU
STRATEGIJE RAZVOJA TURIZMA CRNE GORE 2022-2025. GODINE

Podgorica, jul 2024. godine

SADRŽAJ

I Uvodni rezime	3
II Informacija o napretku u postizanju operativnih ciljeva	6
- Ključna dostignuća i izazovi u implementaciji Akcionog plana	25
III Tabela za izvještavanje	30
IV Preporuke za naredni period sprovođenja strateškog dokumenta	93

I UVODNI REZIME

U skladu sa Metodologijom razvijanja politika, izrade i praćenja sprovođenja strateških dokumenata pripremljen je Izvještaj o sprovođenju Akcionog plana za 2023. godinu Strategije razvoja turizma Crne Gore 2022-2025. godine (Akconi plan 2023.), kojim se daje osvrt na rezultate aktivnosti iz prethodne godine, kao i stepen ispunjenosti operativnih ciljeva.

Akциони plan 2023. obuhvata 7 operativnih ciljeva sa odgovarajućim indikatorima učinka u smislu polazne vrijednosti 2021/2019. godine, ostvarene vrijednosti 2023. godine i projekcija u vidu ciljne vrijednosti za 2024. godinu. Operativni ciljevi sadrže **14 mjera sa 61 aktivnošću**, zatim indikatore rezultata, kao i definisane rokove i nosioce (sa partnerima) koji su nadležni za njihovu realizaciju.

Analiza informacija, prikupljenih od nadležnih institucija za izradu ovog Izvještaja, ukazuje na konstataciju da je Akcioni plan 2023., **realizovan u nivou od 83%, od čega je 57% (35 aktivnosti) u potpunosti i 26% (16 aktivnosti) je djelimično realizovano**, dok je **17% (10 aktivnosti) nerealizovano**.

Sastanak Operativnog tima (OT), kojim predsjedava predstavnik Ministarstva, a čine ga predstavnici relevantnih institucija – koji su nosioci i partneri zaduženi za realizaciju aktivnosti iz strateškog Akcionog plana, usled personalnih promjena nastalih formiranjem nove, 44. Vlade, održan je samo jednom, krajem 2023. godine. Na sastanku je dogovoreno da članovi OT dostave izvještaje o realizovanim aktivnostima na nivou institucija koje predstavljaju, kako bi se mogao pripremiti Izvještaj za 2023. godinu. Namjera je bila da se blagovremeno otpočne sa radom na izvještavanju, međutim inicijano, odgovor je dostavljen od samo nekoliko subjekata. Takođe, rad radnih grupa čiji je zadatak da, u zavisnosti od problematike i oblasti, preduzimaju radnje kojima će se uticati da se relevantne aktivnosti realizuju, odvijao se na otežan način, jer su u 2023. godini, osim personalnih promjena, nastupile i strukturne izmjene Vlade / ministarstava i pojedinih institucija.

Razlozi kašnjenja u implementaciji određenog broja aktivnosti tokom 2023. godine, **njihove potpune nerealizacije ili prolongiranja za naredni period**, odnose se na: složenost tenderskih procedura; nedovoljan iznos opredijeljenih finansijskih sredstava; neriješene imovinsko-pravne odnose; nedovoljno i

neadekvatno koordinirane aktivnosti koje su zahtijevale učešće više institucija u njihovoj implementaciji, kao i na promjene u institucijama, sa personalnog i organizacionog aspekta.

Najvažniji ostvareni rezultati Akcionog plana 2023., kroz realizovane aktivnosti u okviru operativnih ciljeva (OC) ogledaju se u: unaprijeđenoj globalnoj prepoznatljivosti Crne Gore kao turističke destinacije na prioritetnim emitivnim tržištima (OC 7); uspješno nastavljenoj diverzifikaciji turističkog proizvoda (OC 4); napretku u poboljšanju kvaliteta ljudskih resursa, znanja i vještina u turizmu (OC 5) i podizanju nivoa kvaliteta usluga u hotelijerstvu, kao najvažnijem segmentu turističkog proizvoda (OC 3).

Prepoznati izazovi u efikasnijoj realizaciji Akcionog plana 2023., odnose se na nedonošenje unaprijeđene zakonske regulative, tj. nerealizovane aktivnosti na planu izrade izmjena i dopuna tri zakona kao predušlova za uspješnije poslovanje turističke privrede i za suzbijanje neformalne ekonomije (OC 1), kao i na nezadovoljavajući nivo unaprjeđenja postojeće i izgradnje nove turističke i prateće infra i supra struktura (OC 2).

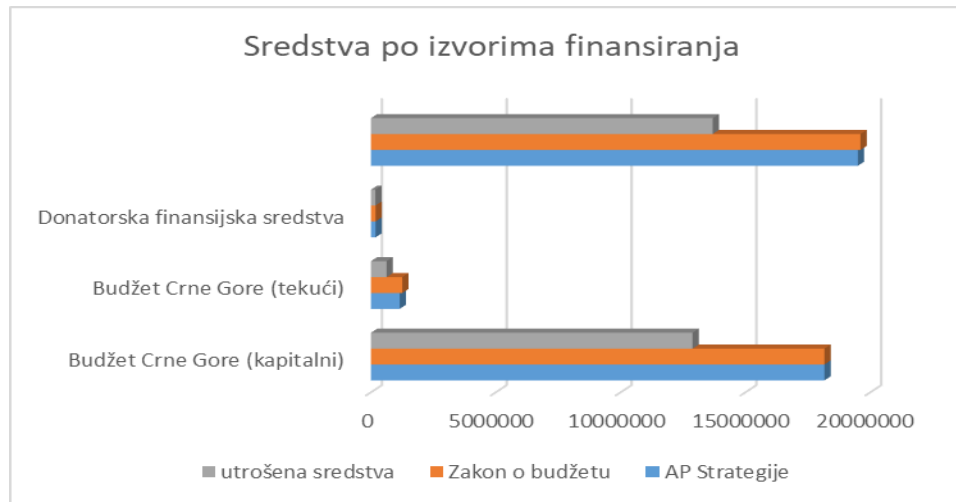
Akcionni plan 2023., posebno je **usmjeren ka podršci segmentu orodnjavanja** predlažući, gdje je to moguće, rodno senzitivne indikatore. Može se konstatovati da je uspostavljen, iako ne u dovoljnoj mjeri, pozitivan trend sa aspekta uključenosti žena u realizaciju projekata/obuka odnosno na planu povećanja ženskog preduzetništva. S obzirom da je učešće žena još uvijek na nezadovoljavajućem nivou, potrebno je **intenziviranje i širenje opsega aktivnosti u turizmu i sa turizmom povezanim djelatnostima, uz šire institucionalno djelovanje**, tj. izmjene određenih zakonskih propisa kojima će se dati ženama adekvatan status u odnosu na muškarce.

Takođe, uvaženi su kriterijumi **procjene uticaja na životnu sredinu**, posebno kada je riječ o velikim investicijama i drugim projektima koji zahtijevaju poštovanje procedura i standarda zaštite životne sredine.

Planirana finansijska sredstva za realizaciju **Akcionog plana 2023.**, iznosila su **19.501.344,06 €**, od čega se **93,14 % sredstava (18.164.142,00 €)** odnosi na investicione projekte planirane u okviru **Kapitalnog budžeta (Turistička djelatnost)**, zatim **5,91% (1.152.202,06 €)** iz **tekućeg budžeta (MERT/MTEORiRS)** i **0,95% (185.000,00€)** iz **donatorskih izvora** (Tabela 1.). Realizovanim aktivnostima Akcionog plana 2023., **utrošeno je 70,20% planiranih sredstava**. Napominjemo da su, prilikom planiranja sredstava, za realizaciju aktivnosti iz Akcionog plana 2023., bili definisani iznosi sredstava iz Budžeta ministarstva nadležnog za poslove turizma, dok se sredstva za aktivnosti koje su u djelokrugu rada drugih institucija, nisu navodila (već je naznačen njihov izvor: Budžet nadležnih institucija), kako ne bi došlo do “preklapanja” u izvještajima o planiranim sredstvima i stepenu iskorišćenosti istih na nivou Vlade.

Tabela 1.

Struktura izvora sredstava u 2023. godini (u €)	AP Strategije	Zakon o budžetu	utrošena sredstva	% utroška u odnosu na AP	% utroška u odnosu na Zakon o budžetu
Budžet Crne Gore (kapitalni)	18.164.142,00	18.164.142,00	12.882.812,12	70,92	70,92
Budžet Crne Gore (tekući)	1.152.202,06	1.258.543,00	629.824,25	54,66	50,04
Donatorska finansijska sredstva	185.000,00	185.000,00	177.580,39	95,99	95,99
UKUPNO	19.501.344,06	19.607.685,00	13.690.216,76	70,20	69,82

Prilikom definisanja Zakona o budžetu za 2023. godinu, kao i usled donošenja Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o budžetu za 2023. godinu (usled nove strukture Vlade u okviru koje je resor turizma premješten u drugo ministarstvo), iznos stavke koja se odnosi na tekući budžet je redefinisana. Ipak, analizirajući utrošena sredstva, može se konstatovati da je udio realizacije gotovo na istom nivou, kako u odnosu na planirane iznose (70,20%), tako i u odnosu na Zakonom definisana sredstva (69,82%).

Kod realizacije kapitalnog budžeta, kod pojedinih aktivnosti nije bilo realizacije zbog određivanja novih prioriteta i preusmjeravanja sredstava sa pozicija za koje je zaključeno da nije moguća realizacija na one koji su bili izvjesni da će biti u potpunosti ili u najvećem dijelu završeni.

Kada je riječ o utrošku sredstava koji se odnosi na tekući budžet, važno je napomenuti da je, pored ostalog, do djelimične realizacije, prolongiranja realizacije za naredni period ili do nepotpune realizacije aktivnosti, došlo i usljed naknadnog utvrđivanja prioriteta u realizaciji aktivnosti, kako na nivou pojedinih institucija, tako i na nivou Vlade. Takođe, komplikovane tenderske procedure i nedovoljan iznos opredijeljenih sredstava za realizaciju pojedinih aktivnosti, dovelo je do situacije da iste ne mogu biti završene.

Donatorska sredstva su bila predviđena za realizaciju međunarodnog projekta Due Mari u kojem je Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma partner na implementaciji. Shodno procedurama za realizaciju međunarodnih projekata, ova sredstva se planirana u Budžetu i ista se, nakon zvanične verifikacije troškova od strane Ministarstva finansija i dobijanja FLC sertifikata, refundiraju od strane upravljačkog tijela Programa.

II INFORMACIJA O NAPRETKU U POSTIZANJU OPERATIVNIH CILJEVIMA

Realizacija operativnih ciljeva usmjerena je ka dostizanju strateškog cilja koji glasi: „Investicionim ulaganjima i formalizacijom turističkog prometa Crna Gora se afirmiše kao globalno prepoznata turistička destinacija, sa smanjenom sezonalnošću poslovanja, umjerenijim regionalnim disbalansom i prioritizacijom turizma u razvojnim politikama.“

U okviru **sedam operativnih ciljeva Akcionog plana**, definisane su aktivnosti čija realizacija treba da doprinese unapređenju: regulatornog okvira u turizmu uz formalizaciju turističkog prometa; turističke i prateće infra i supra struktura; kvaliteta i kvantiteta smještajnih kapaciteta; kvaliteta diverzifikovanog turističkog proizvoda i ljudskih resursa, znanja i vještina u turizmu, zatim ka razvoju digitalnih, inovativnih rješenja i novih tehnologija u turizmu, i u konačnom, globalnom prepoznavanju Crne Gore kao turističke destinacije.

Sve aktivnosti u Akcionom planu definisane su u cilju prevazilaženja prepoznatih izazova, a odnose se na: nedovoljno atraktivan i konkurentan poslovni ambijent, nekonkurentna struktura smještajnih turističkih kapaciteta, neadekvatan kvalitet saobraćajne, infrastrukture i distributivne mreže za snabdijevanje električnom energijom i vodom, komunalne higijene, unapređenje kadrova, poboljšanje zaposlenosti, stvaranje novih turističkih proizvoda, primjenu savremenih tehnologija u turizmu i unapređenju promocije radi bolje vidljivosti Crne Gore na globalnom i regionalnom turističkom tržištu.

OPERATIVNI CILJ 1 - Unaprijeđen regulatorni okvir u turizmu uz formalizaciju turističkog prometa							
Indikator učinka	Početna vrijednost 2019.	Ostvarena vrijednost 2023.	Trend	Prelazna vrijednost 2023.	Ciljna vrijednost 2025.	Obrazloženje/ izazov/rizik	Aktivnost na ublažavanju negativnih efekata izazova/rizika
1.Broj usaglašenih zakona / podzakonskih akata	0	0		+5	+2	<p>Obrazloženje:</p> <p>Strukturne i personalne izmjene u Vladi i institucijama čiji su predstavnici članovi RG za izradu zakona, uslovile su prolongiranje izrade planiranih zakona za 2024. godinu</p> <p>Izazov:</p> <p>Politička nestabilnost i česte strukturne i personalne promjene u institucijama na</p>	Jačati snagu institucija i njihovu nezavisnost od personalnih promjena

						državnom i lokalnom nivou	
2. Povećanje broja noćenja turista u sjevernom i centralnom regionu Crne Gore	741.000	index 23/19: 123,77 (917.244)		Index 23/19: 103	Index 25/19: 105	<p>Objasnenje:</p> <p>Pozitivni rezultati, veći od planiranih, ostvareni su, između ostalog, usled dobrih rezultata ljetnje turističke sezone u planinskim centrima (ponuda u seoskim domaćinstvima), kao i zbog povećanja broja turista iz Ukrajine i Rusije, zbog geopolitičkih dešavanja na tom području;</p> <p>Izazov/rizik:</p> <ul style="list-style-type: none"> - prolongiranje izrade unaprijeđenjih zakonskih akata; - neadekvatni kapaciteti (kadrovski i finansijski) inspekcijjskih organa i MONSTAT-a 	<ul style="list-style-type: none"> - jačanje institucija i njihove otpornosti na promjene u upravljačkim strukturama; - obezbjeđenje finansijskih sredstava iz EU i drugih fondova

U okviru Operativnog cilja 1:

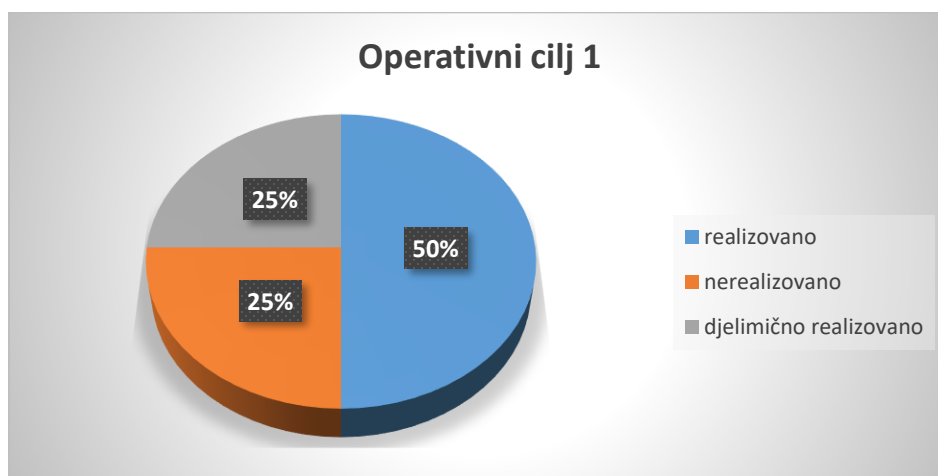
- indikator učinka koji se odnosi na broj usaglašanih zakona / podzakonskih akata nije promijenjen u odnosu na početnu vrijednost (negativan trend), usled prolongiranja rada radnih grupa a što je uzrokovano strukturnim i personalnim promjenama nakon izbora nove, 44. Vlade;

- indikator učinka koji se ogleda u povećanju broja noćenja turista u Sjevernom i Centralnim regionu Crne Gore u 2023. godini, ostvaren je u nivou većem od planirane vrijednosti. Bolji turistički promet ostvaren je, prije svega, zahvaljujući unapređenju ponude u seoskim domaćinstvima, kako sa kvantitativnog, tako i sa kvalitativnog aspekta. Shodno tome, povećan je nivo konkurentnosti ruralnog turističkog proizvoda i pojačana je potražnja za istim, što je u krajnjem, doprinijelo većem turističkom prometu (broj ostvarenih noćenja), tj. učinkom većim od planiranog. Shodno navedenom, može se konstatovati da je uspostavljen

pozitivan trend i za očekivati je da ciljna vrijednost indikatora u 2025. godini, biti ne samo ostvarena, već i premašena.

Aktivnosti u okviru Operativnog cilja 1 usmjerene su ka poboljšanju institucionalnog okvira, odnosno unapređenju zakonske regulative i njene usklađenosti sa EU legislativom, sa intencijom da se obezbijede preduslovi za poboljšanje poslovnog ambijenta i smanjenje neformalne ekonomije. Težnja je da se minimizira nelojalna konkurencija uvođenjem neformalne ekonomije u formalne tokove poslovanja, kao i da se racionalizuje, tj. smanje troškovi poslovanja, između ostalog, i uklanjanjem administrativnih barijera. Za dostizanje ovog operativnog cilja planirane su dvije mjere sa 8 aktivnosti, i budžet u iznosu od **22.000,00 € (sredstva nisu utrošena)**.

Od ukupno 8 planiranih aktivnosti, realizovano je njih 4 (50%), 2 aktivnosti su djelimično realizovane (25%), dok su preostale 2 aktivnosti, nerealizovane (25%).

Realizovane i djelimično realizovane aktivnosti u okviru Operativnog cilja 1, tj. u okviru dvije mjere i to za unapređenje savjetodavnog i regulatornog okvira i za jačanje institucionalnih kapaciteta inspeksijskih službi i Uprave za statistiku-MONSTAT, odnosile su se na pripremu: **Predloga zakona o turizmu i ugostiteljstvu**, sprovođenje aktivnosti **na povećanju broja turističkih i drugih inspektora/ki koji vrše nadzor nad sprovođenjem zakona** (tokom 2023. godine zaposlene su dvije inspektorke i jedan inspektor, dok je proces zapošljavanja za još dvije inspektorke otpočet iste godine a okončan 2024. godine); **zatim organizovanje edukacija, usavršavanja i opremanja inspektora/ki uz kreiranje modela za vrijednovanje njihovog rada** (3 turističke inspektorke i 1 inspektor pohađali su obuke u 2023. godini, a nova oprema obezbijedena je za cijelu Turističku inspekciju); **njihove koordinacije rada** (sprovedeno je 6 zajedničkih inspeksijskih aktivnosti); **kao i mjera na povećanju broja službenika/ca i njihove edukacije u Upravi za statistiku- MONSTAT** (1 službenik) i **organizovanje edukacija, usavršavanja i obuka zaposlenih u lokalnim turističkim organizacijama** u dijelu koji se odnosi na prikupljanje podataka o turističkom prometu (obuku su završila 24 zaposlena, od kojih je 15 žena i 9 muškaraca).

Pozitivni efekti ostvarenih aktivnosti ogledaju se u boljim rezultatima turističkog prometa u centralnom i sjevernom regionu (**917.244 noćenja u 2023. godini, što je za 23,77% više nego u rekordnoj 2019. godini**). Shodno navedenom, zaključuje se da je indikator učinka značajno veći u odnosu na planirani, koji je iznosio 5%.

Glavni izazov u realizaciji ovog cilja je činjenica da su, izborom 44. Vlade Crne Gore, svi predlozi zakonskih tekstova koji su bili utvrđeni u prethodnom periodu vraćeni resornim ministarstvima na ponovno razmatranje. S tim u vezi, Vlada Crne Gore je zaključkom br.07/330/23-2013/2 od 04.06.2023. godine utvrdila tekst Predloga zakona o turizmu i ugostiteljstvu, ali se isti našao u grupi utvrđenih predloga propisa koji su povučeni iz skupštinske procedure. U martu 2024. godine formirana je Radna grupa sa zadatkom da ponovo razmotri tekst navedenog predloga zakona.

Osim toga, iz istih razloga došlo je do **nemogućnosti adekvatnog rada radnih grupa za izradu zakona: o izmjenama i dopunama Zakona o turističkim organizacijama i Zakona o boravišnoj taksi**, jer su tokom izvještajnog perioda vršene personalne promjena predstavnika institucija koje su činile radne grupe, pa su aktivnosti u okviru mjere koja se odnosi na regulatorni okvir ostale nerealizovane. Takođe, zbog nedostatka finansijskih sredstava ostvarena je djelimična realizacija aktivnosti koja se odnosi na povećanje broja službenika u Upravi za statistiku – MONSTAT.

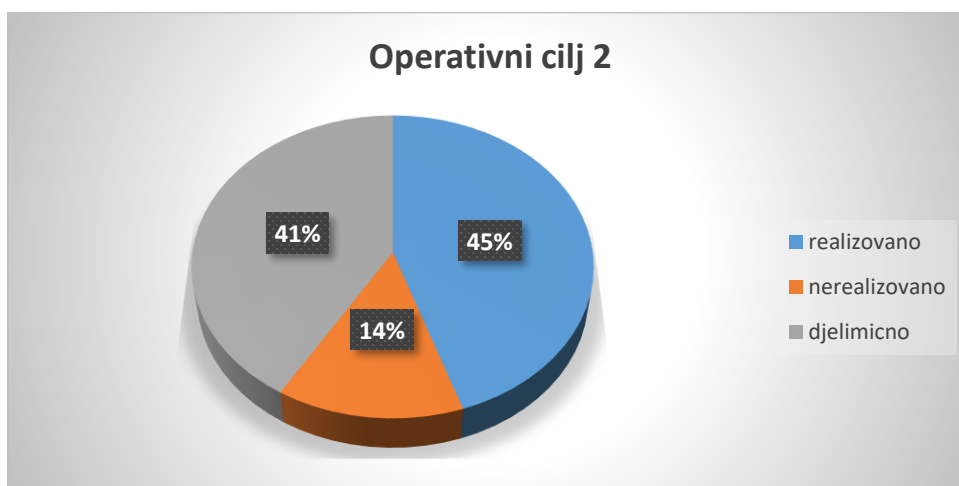
Kao **predlog za prevazilaženje evidentiranih izazova**, u narednom periodu potrebno je intenzivirati aktivnosti na izradi zakonskih akata. Takođe, treba iznaći mogućnosti za povećanje broja inspektora (na državnom i lokalnom nivou), kako bi se dodatno unaprijedila kontrola poštovanja zakonskih odredbi u poslovanju turističke privrede, a čiji rezultat će biti smanjenje sive zone poslovanja u turizmu, odnosno povećanje naplate poreza, doprinosa, boravišne takse i ostalih dažbina. Takođe, u Upravi za statistiku – MONSTAT, potrebno je obezbijediti preduslove za povećanje broja zaposlenih koji rade na prikupljanju i obradi podataka za oblast turizma.

OPERATIVNI CILJ 2 - Unaprijeđena turistička i prateća infra i supra struktura							
Indikator učinka	Polazna vrijednost 2021.	Ostvarena vrijednost 2023.	Trend	Prelazna vrijednost 2023.	Ciljna vrijednost 2025.	Obrazloženje/ Izazov/rizik	Aktivnost na ublažavanju negativnih efekata izazova/rizika
1.Broj projekata turističke i prateće infra i supra strukture	0	25		15	30	Izazovi: - složene i dugotrajne tenderske procedure, imovinsko – pravni odnosi, promjene u izvršnoj vlasti usled čega je došlo do drugačije prioritizacije aktivnosti; - nedostatak finansijskih sredstava	Pojednostavljenje tenderskih procedura, blagovremeno obezbjeđivanje neophodne prateće dokumentacije uz skraćenje vremena za njihovo izdavanje, jasno postavljanje prioritetnih ciljeva koji ne smiju biti upitni ukoliko bi dolazilo do promjene izvršne vlasti ili donosioca odluka za pokretanje određenih aktivnosti; pravovremeno preusmjeravanje sredstava na projekte sa većim stepenom sigurnosti za realizaciju.

Učinak ostvaren u okviru Operativnog cilja 2, posmatran kroz broj projekata turističke i prateće infra i supra strukture, veći je od planiranog za 2023. godinu, i to, u najvećem obimu zbog „opreznog“ planiranja tokom izrade Akcionog plana za 2023. godinu, tj. tada još uvijek relativno velike neizvjesnosti u odnosu na stabilnost poslovnog okruženja koji zavisi od ekonomskih i političkih kretanja (van i unutar države), a koji je osnovni preduslov za nesmetanu realizaciju aktivnosti, posebno kada su u pitanju veliki investicioni projekti. Dakle, uspostavljeni trend će doprinijeti realizaciji ciljne vrijednosti učinka u 2025. godini.

Operativnim ciljem 2 predviđene su četiri mjere sa **29 aktivnosti**, sa ukupno predviđenim sredstvima za njihovu realizaciju u iznosu od **18.464.142,00€** od čega je **18.164.142,00€ (utrošeno: 12.882.812,12€)** iz **kapitalnog budžeta**, a **300.000,00 € (utrošeno: 147.401.72)** iz tekućeg Budžeta Crne Gore.

Realizovano je ukupno 13 aktivnosti (45%), djelimično je realizovano 12 aktivnosti (41%), dok su 4 aktivnosti (14%) nerealizovane.

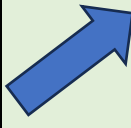
Realizovane aktivnosti u okviru ovog cilja odnosile su se na: unapređenje kvaliteta **infrastrukture u zoni Morskog dobra** (8 pod-aktivnosti); održavanje i unapređenje kvaliteta **odmorišta i vidikovaca pored puta** (3 pod-aktivnosti); održavanje postojeće i postavljanje **novih turističke signalizacije duž magistralnih i regionalnih puteva** (34 znaka i 10 bilborda); **valorizaciju novih i nedovoljno iskorišćenih turističkih atrakcija** (3 atrakcije); održavanje i unapređenje **kvaliteta i kapaciteta aerodroma u Crnoj Gori** (4 pod-aktivnosti); **poboljšanje avidostupnosti** Crne Gore (9 novih strateških ruta kroz direktne avio-linije); održavanje postojeće i izgradnje **novih infrastrukture u drumskom saobraćaju** (7 pod-aktivnosti); unapređenje kvaliteta i kapaciteta **graničnih prelaza** (jedna pod-aktivnost); održavanje i unapređenje **infrastrukture u željezničkom saobraćaju** (3 pod-aktivnosti); održavanje i **unapređenje vodosnadbijevanja** (54 pod-aktivnosti); realizaciju projekta „Odgovorni turizam“ (**14 objekata sa eko-oznakom**); poboljšanje **snadbijevanja električnom energijom** (9 pod-aktivnosti) i na **poboljšanje distributivne elektro-energetske mreže** (65 pod-aktivnosti).

Djelimično realizovane aktivnosti odnosile su na: nastavak aktivnosti na izgradnji ski centara „Kolašin 1600“ Kolašin, „Žarski“ Mojkovac, „Cmiljača“ Bijelo Polje, zatim ski centra „Hajla-Štedim“ Rožaje i izgradnji garaže za potrebe ski centra „Kolašin 1600“ Kolašin. Takođe, djelimično su realizovane i aktivnosti na speleološkom objektu Đalovića pećina, kao i nedostajuće infrastrukture za potrebe projekta izgradnje panoramske žičare Kotor-Lovćen (pristupni put sa infrastrukturom na izlaznoj stanici Kuk i parkinga na

polaznoj stanici Dub). U okviru projekta sprovođenja mjera i aktivnosti na uređenju i mapiranju planinskih staza, u okviru Nacionalne mreže planinskih staza, izvršeno je markiranje 25 planinarskih staza (određen broj planinarskih klubova nije dostavio Izvještaj o realizovanim aktivnostima). Kada je riječ o implementaciji Šengenskog akcionog plana, u 2023. godini su otpočete aktivnosti na planu izrade Situacione analize za postavljanje signalizacije na tačkama van zvaničnih graničnih prelaza. U okviru Projekta uspostavljanja lokalnog pomorskog saobraćaja kao integralnog dijela lokalnog saobraćaja (akcenat na Boko-kotorskom zalivu, u cilju suzbijanja uskih grla u drumskom saobraćaju), JP Morsko dobro je uredilo privremenu lokaciju za vodeni terminal za koji se tokom 2023. godine, za čiju se upotrebu očekuju saglasnosti nadležnih institucija u narednom periodu. U cilju sprovođenja mjera i aktivnosti u okviru nacionalnih planova upravljanja otpadom započete su aktivnosti na 4 projekta koji će poboljšati stanje na deponijama „Možura“ opština Bar, zatim na deponiji Bakovići, opština Kolašin i na odlagalištu „Zakršnica“ u opštini Mojkovac. Rješavanje problema nedovoljnog broja parking mjesta u turističkim mjestima je nastavljeno i tokom 2023. godine i to izgradnjom 529 novih parking mjesta u opštinama Budva i Tivat, kap i u Glavnom gradu Podgorica, uz konstataciju da se sa ovom aktivnosti nastavlja i tokom 2024. godine.

Glavni izazovi: Usled promjena u izvršnoj vlasti određene planirane aktivnosti su djelimično zaustavljene ili je došlo do prolongiranja rokova. Takođe, složene i duge tenderske procedure, neriješeni **imovinsko-pravni odnosi, problemi tehničke prirode, kao i potrebe za dostavljanjem saglasnosti od brojnih nadležnih institucija** razlozi su zašto jedan broj aktivnosti nije završen ili nije ni otpočeo.

Predlozi za unapređenje: U cilju prevazilaženja identifikovanih problema u narednom periodu realizacije, imajući u vidu da aktivnosti definisane kroz ovaj operativni cilj, imaju uglavnom karakter višegodišnjih projekata, ili je njihova realizacija kontinuirana, neophodno je raditi na rješavanju imovinsko-pravnih odnosa, kao i prevazilaženje i efikasnije rješavanje problema nastalih usled nepredviđenih okolnosti na terenima. Sve navedeno podrazumijeva bolju koordinaciju rada više institucija i njihovu maksimalnu posvećenost u obavljanju svog djelokruga rada.

OPERATIVNI CILJ 3 – Unaprijeđen kvalitet I kvantitet smještajnih kapaciteta							
Indikator učinka	Polazna vrijednost 2019.	Ostvarena vrijednost 2023.	Trend	Prelazna vrijednost 2023.	Ciljna vrijednost 2025.	Obrazloženje/ Izazov/rizik	Aktivnost na ublažavanju negativnih efekata izazova/rizika
1. Broj ležajeva u hotelima i sličnim objektima sa 4 i 5*	24.598	31.247		34.700	40.200	Izazov: - odluke kojima se zabranjuje investiciona aktivnost na pojedinim lokalitetima i dugotrajni sudski procesi negativno utiču na realizaciju privatizacionih ugovora, pa samim tim i na postizanje	Raditi na definisanju zakonske regulative kojom će se privući strane direktne investicije, prilikom odobravanja izgradnje, ili rekonstrukcije ugostiteljskih objekata donositi odluke kojima se neće dovoditi u pitanje realizacija čitavog posla i ubrzati procedure
2. Broj ležajeva u hotelima i sličnim objektima sa 3*	9.210	11.819		10.000	11.000		

						definisano cilja, odnosno planiranog broja ležajeva u hotelima sa 4 i 5*	donošenja odluka u sudskim sporovima.
--	--	--	--	--	--	---	--

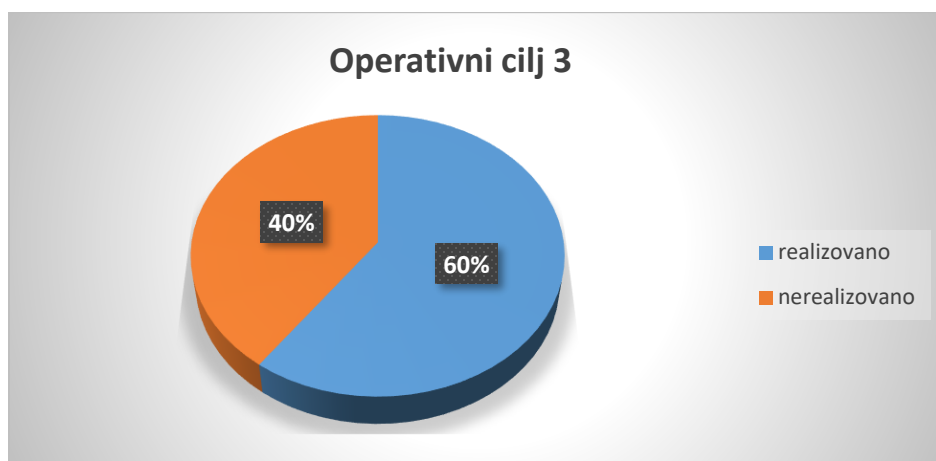
Aktivnosti ovog operativnog cilja usmjerene su na unaprijeđenje kvaliteta i kvantiteta smještajnih kapaciteta koji će zadovoljiti kriterijume srednje (3*) i viših (4 i 5*) kategorija, imajući u vidu da se u ovim objektima ostvaruje najbolja popunjenost kapaciteta tokom cijele godine, čime se, u konačnom, generišu i veći prihodi od turizma.

S tim u vezi, nivo ostvarenog učinka u 2023. godinu u ovom operativnom cilju je na nižem nivou od planiranog kada je riječ o broju ležajeva u hotelima i sličnim objektima sa 4 i 5* (31.247), dok je ostvaren pozitivan trend kod broja ležajeva u objektima sa 3* (11.819). U cilju stvaranja preduslova da se, u budućem periodu, planirane vrijednosti učinka i ostvare, neophodno je unaprijediti zakonsku regulativu kako bi se poboljšao investicioni ambijent u Crnoj Gori.

U cilju sprovođenja monitoringa realizacije ugovornih obaveza za hotele iz prioriternih turističkih projekata **usvojeni su izvještaji za 2023. godine** (dva polugodišnja izvještaja). Takođe, **sprovedene su aktivnosti na angažovanju supervizora za projekat „Mamula“ i izradu Studije izvodljivosti za rekonstrukciju stare ili izgradnju nove žičare postojećom trasom žičare na Savinom kuku, Žabljak**. Kada je riječ o **hotelima koji su privatizovani u prethodnom periodu, takođe je usvojena Informacija o realizaciji zaključaka** (sjednica Vlade Crne Gore 29. decembra 2023. godine) koji se odnose na sprovođenje monitoringa o realizaciji ugovornih obaveza za pomenute hotele. Odsjek Ministarstva, zadužen za praćenje investicija u sektoru turizma, izradio je Brošuru o podsticajnim mjerama dostupnim kroz različite programe podrške za domaće i strane investitore.

U okviru ovog operativnog cilja predviđena je jedna mjera sa 5 aktivnosti, sa ukupnim sredstvima za njihovu realizaciju u iznosu od **201.543.8 €** (Budžet Ministarstva), od čega je utrošena **63.000,00 €**.

Od ukupno 5 aktivnosti, realizovane su 3 aktivnosti (60%), a 2 aktivnosti su nerealizovane (40%).

Tokom 2023. godine, realizovano je povećanja broja smještajnih kapaciteta, ali na nivou nižem od planirane vrijednosti indikatora. Ipak, analizom strukture novo-otvorenih objekata, zaključuje se da je uspostavljena pozitivna tendencija, tj. broj ležajeva u hotelima i sličnim objektima sa 4 i 5* (31.247) znatno

je veći u odnosu na broj ležajeva u objektima sa 3* (11.819), čime se direktno doprinosi podizanju nivoa kvaliteta usluge u hotelijerstvu i poboljšanju konkurentnosti turističke ponude Crne Gore.

Izazovi: Neadekvatna zakonska regulativa u smislu podsticanja investitora za realizaciju projektnih aktivnosti u Crnoj Gori, posebno na Sjeveru. Takođe, neophodno je preispitati odluke kojima se zabranjuje investiciona aktivnost na pojedinim lokalitetima, kao i dugotrajne sudske procese koji negativno utiču na realizaciju privatizacionih ugovora, pa samim tim i na postizanje definisanog cilja.

Predlozi za unapređenje: Intenzivirati aktivnosti na unaprijeđenju zakonske regulative kao preduslova za poboljšanje poslovnog ambijenta sa akcentom na investiranje u hotelske objekte s obzirom da je hotelijerstvo najvažnija komponenta turističkog proizvoda sa multiplikativnim pozitivnim efektima na promet u ostalim segmentima turističke ponude.

OPERATIVNI CILJ 4 - Unaprijeđen kvalitet diverzifikovanog turističkog proizvoda							
Indikator učinka	Polazna vrijednost 2021.	Ostvarena vrijednost 2023.	Trend	Prelazna vrijednost 2023.	Ciljna vrijednost 2025.	Obrazloženje/ Izazov/rizik	Aktivnost na ublažavanju negativnih efekata izazova/rizika
1. Broj novih turističkih proizvoda	1	5		+2	+1	Izazov: Obezbjedenje stabilnih finansijskih izvora za pružanje podrške u razvijanju novih turističkih proizvoda	- Neophodno je uspostaviti jednostavniji sistem provođenja javnih poziva, kao i intenzivirati saradnju državnih i lokalnih institucija u cilju zajedničke podrške kreatorima novih turističkih proizvoda; - obezbijediti podršku pružaocima usluga u sektoru turizma pri apliciranju za korišćenje sredstava iz EU i drugih fondova

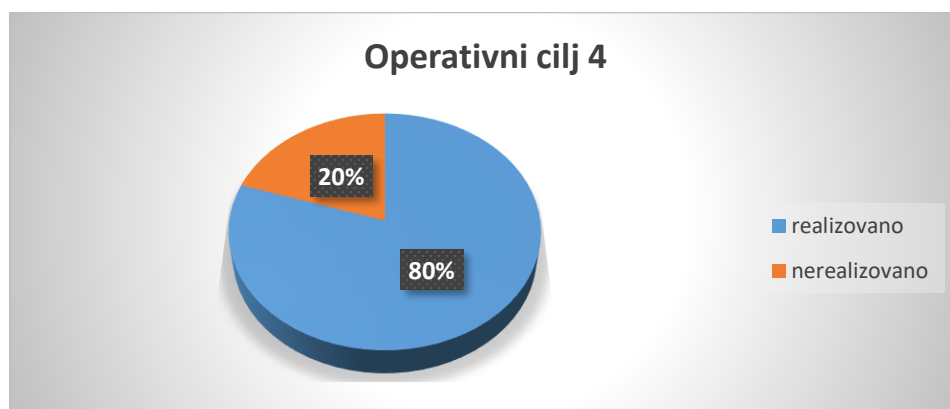
Aktivnosti koje su u okviru Operativnog cilja 4 imale za cilj razvoj novih proizvoda, realizovane su na zadovoljavajućem nivou, s obzirom na relativno veliki broj prijava na Javni poziv za razvoj inovativnih turističkih proizvoda i usluga koji obogaćuju turističku ponudu u ruralnom, kulturnom, zdravstvenom, sportskom i drugim vidovima turizma raspisanog u okviru Programa podsticajnih mjera u oblasti turizma za 2023. godinu. Imajući u vidu navedeno, može se konstatovati da će uspostavljeni trend aktivnosti doprinijeti ostvarenju ciljne vrijednosti učinka.

U okviru Operativnog cilja 4, kroz prvu mjeru „Unapređenje kvaliteta ponude“, **realizovan je Program podsticajnih mjera u oblasti turizma za 2023. godinu**, u cilju jačanja turističkog tržišta. Programom je podržana turistička privreda kroz pet mjera koje su se odnosile na manifestacioni, kulturni, kamping, seoski/ruralni i druge vidove turizma (mjere I, II i III je realizovalo Ministarstvo, dok je IV i V mjeru

realizovala Nacionalna turistička organizacija Crne Gore (NTO CG). Programom je podržano 77 od ukupno 101 prijavljenog projekta (71 projekat je podržan od Ministarstva sa iznosom od 348.080,00€, dok je 6 projekata podržala NTO CG, sa iznosom od 102.170,50€).

U okviru druge mjere „Diverzifikacija turističkog proizvoda“, **usvojen je Program razvoja ruralnog turizma 2023-2025. godine sa Akcionim planom**, zatim, realizovano je **učešće na dvije međunarodne konferencije specijalizovane za zdravstveni turizam**, uz praćenje on line sastanaka i dešavanja. Pored navedenog, tokom 2023. godine, u Crnoj Gori je organizovano **pet radionica i jedna konferencije na temu zdravstvenog turizma** uz afirmaciju i jačanje udruženja iz oblasti zdravstvenog turizma.

Četvrti operativni cilj je predvidio dvije mjere sa 5 aktivnosti. Ukupna sredstva za realizaciju ovog cilja su predviđena u iznosu od **600.000,00 €**, od čega je utrošena **384.422.53 €**. Realizovane su 4 aktivnosti (80%) a jedna aktivnost je nerealizovana (20%).

Izazovi: Izrada Programa razvoja nautičkog turizma nije realizovana usled nedostatka finansijskih sredstava. S druge strane, u junu 2023. godine u Zagrebu, održana je EUSAIR (EU Strategija za Jadransko-jonsku regiju) konferencija „Održivi nautički turizma“, kao dio aktivnosti tokom hrvatskog predsjedavanja EUSAIR-om. Na Konferenciji je pokrenuta inicijativa za izradu Regionalne strategije za nautički turizam, shodno čemu se očekuje da će ista obuhvatiti i crnogorski akvatorijum. Na taj način, bila bi izrađena osnova za, eventualnu, izradu dokumenta kojim bi se detaljnije razradio razvoj nautičkog turizma u Crnoj Gori.

Predlozi: Neophodno je uspostaviti jednostavniji sistem provođenja javnih poziva za izbor najpovoljnijih ponuđača za izradu strateških dokumenata, zatim, potrebno je intenzivnije uticati na legalizaciju poslovanja i smanjenje rada na crno, kao i na otklanjanju ostalih negativnosti, kako bi izvori budžetskih sredstava bili stabilni.

OPERATIVNI CILJ 5: Unaprijeđeni ljudski resursi, znanja i vještine u turizmu							
Indikator učinka	Polazna vrijednost 2021.	Ostvarena vrijednost 2023.	Trend	Prelazna vrijednost 2023.	Ciljna vrijednost 2025.	Obrazloženje/Izazov/rizik	Aktivnost na ublažavanju negativnih efekata izazova/rizika
1. Broj obuka i do-obuka za službenike /ce u turizmu (lokalne turističke organizacije, inspekcijске službe i dr. institucije)	0	11		10	15	<p>Obrazloženje: U cilju usklađivanja ponude tržišta rada sa potrebama turističke privrede, od strane Ministarstva prosvjete, nauke i inovacija, za oblast turizma i ugostiteljstva kao prioritenog sektora, urađeni su prvi modularizovani obrazovni programi (OP), ukupno 6 OP (kuvarstvo 2, restoraterstvo 2, poslastičarstvo 1 i turizam 1), čime su obuhvaćena sva zanimanja potrebna tržištu rada, koja su usaglašena sa potrebama u dijelu znanja, vještina i kompetencija. Svi navedeni programi su u primjeni.</p> <p>NTO CG je realizovala edukativni program za predstavnike lokalnih turističkih organizacija. Održano je 8</p>	Unaprijediti i proširiti obrazovne programe kroz redovno školovanje u skladu sa potrebama tržišta rada. Povećati broj pružalaca usluga u turizmu u projekat dualnog obrazovanja. U zakonsku regulativu, uvesti kategoriju „stalni sezonski radnik“ kako bi radnicima u turizmu obezbijedili trajnije zaposlenje.

					<p>edukativnih događaja, na kojima je učestvovalo po 10 predstavnica lokalnih turističkih organizacija.</p> <p>U 2023. godini zaposleno je 2.964 sezonskih radnika, što je za 0,7% više u odnosu na prethodnu godinu.</p> <p>U djelatnosti „usluge smještaja“ Zaposleno je 876 mladih starosti do 29 godina (388 žene), dok je u ostalim uslužnim djelatnostima, koje su posredno ili neposredno vezane za turizam i ugostiteljstvo bilo zaposleno 198 mladih (143 žene).</p> <p>Sprovedene su aktivnosti na povećanju broja turističkih i drugih inspektora/ki koji vrše nadzor nad sprovođenjem zakona (tokom 2023. godine zaposlene su dvije inspektorke i jedan inspektor, dok je proces zapošljavanja za još dvije inspektorke otpočet iste godine a okončan 2024. godine); zatim</p>	
--	--	--	--	--	--	--

						<p>organizovane su edukacije, usavršavanja i opremanja inspektora/ki uz kreiranje modela za vrijednovanje njihovog rada (3 turističke inspektorke i 1 inspektor pohađali su obuke u 2023. godini; a povećan je i broj službenika/ca uz njihovu edukaciju u Upravi za statistiku-MONSTAT (1 službenik); - organizovanje edukacija, usavršavanja i obuka zaposlenih u lokalnim turističkim organizacijama u dijelu koji se odnosi na prikupljanje podataka o turističkom prometu (obuku su završila 24 zaposlena, od kojih je 15 žena i 9 muškaraca).</p> <p>Izazov: I dalje je visoko izražen sezonski karakter poslovanja turističke privrede i niska primanja, usled čega pojedini poslovi u turizmu nijesu atraktivni za mlade, što uzrokuje deficit radne snage. Zbog činjenice da su</p>	
--	--	--	--	--	--	---	--

						radnici za iste poslove bolje plaćeni u okruženju, dolazi do migracije radne snage.	
--	--	--	--	--	--	---	--

Indikator učinka aktivnosti u okviru Operativnog cilja 5, tj. broj obuka i do-obuka za kadar u turizmu, koji iznosi 11, na zadovoljavajućem je nivou i veći u odnosu na ciljnu vrijednost za 2023. godinu (5), što pokazuje spremnost nadležnih institucija za saradnju na planu unapređenja ljudskih resursa, znanja i vještina u turizmu. Na taj način, uspostavljen je pozitivan trend sa tendencijom ispunjenja ciljane vrijednosti učinka.

U okviru Operativnog cilja 5, planirane su tri mjere sa 8 aktivnosti, za čiju realizaciju su predviđena sredstva, iz tekućeg Budžeta, u iznosu od **10.000,00 € (cjelokupan iznos je utrošen)**.

Realizovano je 6 aktivnosti (75%), djelimično je realizovana jedna aktivnost (13%) i jedna aktivnost nije realizovana (12%).

U okviru ovog Cilja, realizovane aktivnosti su kako slijedi:

- u okviru unapređenja obrazovnih programa resorno Ministarstvo za oblast prosvjete uradilo je **po prvi put 6 modularnih obrazovnih programa kojima su obuhvaćena sva zanimanja potrebna tržištu rada**. U okviru iste mjere, realizovan je i **Plan za unaprjeđenje sistema zapošljavanja studenata i mladih u turizmu**, kojih je, tokom 2023. godine, bilo zaposleno 1.074 (531 žena).

- u cilju unapređenja znanja i vještina zaposlenih u turizmu **organizovano je 8 obuka/kurseva za predstavnike lokalnih turističkih organizacija (po 10 predstavnica LTO)**. Takođe, organizovane su **3 radionice/seminari za edukaciju vlasnika seoskih domaćinstava i vlasnika „privatnog“ smještaja na temu „Fiskalizacija, edukacija i promocija“**, dok je na Univerzitetu „Mediterran“ Podgorica, Fakultet za turizam održan okrugli sto na temu „Izazovi turizma 21. vijeka kroz saradnju kontinentalnog i primorskog turizma.

- U okviru projekta unapređenja znanja turističkih vodiča, kod licenciranih organizatora obrazovanja u 2023. godini **realizovane su obuke za 68 polaznika za zanimanje turistički vodič/kinja**. Takođe, u cilju dobijanja licenci za planinske vodiče, vodiče za kanjoning, speološke vodiče i dr., Ispitni centar je u 2023. godini raspisao javni poziv za licencirane ispitivača za zanimanje planinski vodič/kinja. Na taj način je **obučeno 12 ispitivača koji su dobili licencu Ministarstva prosvjete, nauke i inovacija**, te su se stvorili preduslovi za realizovanje obuke za turističkog vodiča/kinju. U cilju jačanja održivog upravljanja

destinacijom, dvije predstavnice MERT-a su učestvovala u obuci i dobile certifikat u okviru GSTC (Global Sustainable Tourism Council).

Izazovi: Savremena turistička kretanja pretpostavljaju fleksibilnu radnu snagu koja će efikasno odgovoriti stalnim promjenama na strani potražnje. U tom smislu, potrebno je da naš obrazovni sistem i dalje, intenzivno prati potrebe turističke privrede. Sa druge strane, imajući u vidu i dalje izražen sezonski karakter poslovanja u turizmu, kao i niske zarade, pojedini poslovi u turizmu nijesu atraktivni zbog čega u tom dijelu postoji izražen deficit radne snage, što, u krajnjem, rezultira migracijom naše radne snage u inostranstvo.

Predlozi za rešenje problema: Unaprijediti i proširiti obrazovne programe kroz redovno školovanje u skladu sa potrebama koje prepoznaje tržište rada, uz povećanje broja pružalaca usluga u turizmu u projekat dualnog obrazovanja. U okviru zakonske regulative definisati kategoriju „stalni sezonski radnik“ kako bi se radnoj snazi u turizmu obezbijedilo trajnije zaposlenje.

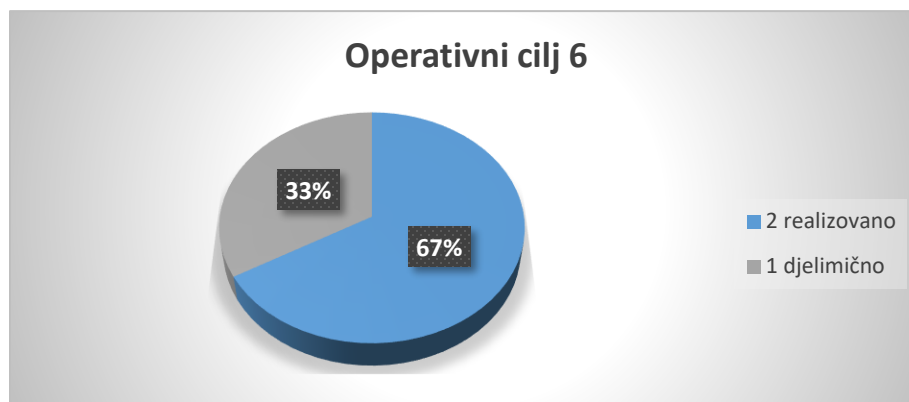
OPERATIVNI CILJ 6: Razvoj digitalnih, inovativnih rješenja i novih tehnologija u turizmu							
Indikator učinka	Polazna vrijednost 2021.	Ostvarena vrijednost 2023.	Trend	Prelazna vrijednost 2023.	Ciljna vrijednost 2025.	Obrazloženje/ Izazov/rizik	Aktivnost na ublažavanju negativnih efekata izazova/rizika
1. Broj implementiranih inovativnih / digitalnih projekata	0	3		3	5	<p>Izazov: Nedovoljno poznavanje informacionih tehnika i njihove primjene je jedan od izazova primjene novih tehnologija u turizmu. Nekompatibilnost programskih rješenja pojedinih institucija koje bi trebale biti povezane u jedinstveni sistem je jedna od prepreka za formiranje integrisanog informacionog sistema</p>	Neophodno je da sve institucije preduzmu aktivnosti kako bi svoja programska rješenja međusobno usaglasila i stvorili pretpostavke za njihovo povezivanje u jedan sistem. Neophodno je raditi na animiranju potencijalnih korisnika i organizovati i intenzivirati obuke za korišćenje digitalnih rješenja

Kada je riječ o učinkovitosti aktivnosti u okviru Operativnog cilja 6 – Razvoj digitalnih, inovativnih rješenja i novih tehnologija u turizmu, može se konstatovati da je ista na rel zadovoljavajućem nivou. Naime, i pored izazova evidentiranih u ovoj oblasti, izvršena je realizacija dva projekta, i to: projekat „Uspostavljanja platforme za seoska domaćinstva“ u pravcu objedinjavanja ponude pružaoca usluga i

njihove što bolje promocije i prepoznatljivosti na tržištu i projekat „Due Mari“ (izrada platforme sa sadržajem 360VR, fotografijama, video sadržajima, tekstovima o lokalitetima, i drugim informacijama i sadržajima za lokalitete kulturne i prirodne baštine u Crnoj Gori). Ostvareni učinak u 2023. na nivou planiranog, predstavlja osnovu za konstataciju da će ciljna vrijednost učinka u 2025. godini biti ostvarena na nivou planiranog.

Kroz Operativni cilj 6, prepoznata je neophodnost da se nacionalni statistički sistem ojača i optimizuje, jer bez tačnih, pravovremenih i sveobuhvatnih podataka nije moguće pripremati analize koje su preduslov za dobre poslovne odluke i strateško planiranje. Umrežavanjem različitih subjekata u integrisani informacioni sistem doprinosi se boljoj kontroli i realnijem sagledavanju efekata od turizma.

Operativni cilj je imao jednu mjeru sa tri aktivnosti. Dvije aktivnosti su realizovane a jedna djelimično. Ukupan iznos sredstava namijenjenih za realizaciju aktivnosti iznosio je **125.000,00 € iz tekućeg budžeta Ministarstva, od kojih je utrošeno 25.000,00 €, i 185.000,00€ iz donacija od kojih je utrošeno 74.975,00€.**

Ostvarenja u okviru Operativnog cilja 6:

- u cilju promocije i prezentacije registrovanih seoskih domaćinstava u Crnoj Gori u okviru projekta „Digitalna transformacija i osnaživanje turističkog brenda“ **izrađena je aplikacija „Montenegro Village Explorer“**. Montenegro Village Explorer je digitalna platforma koja ima za cilj da približi posjetiocima čari ruralnog turizma i bogate kulturne baštine naših seoskih područja. Ova web stranica i mobilna aplikacija pruža mogućnost za istraživanje različitih seoskih domaćinstva koja se prostiru širom Crne Gore. Aplikacija je dostupna na Apple storu i Google play-u i besplatna je za upotrebu. U opštini Žabljak, kroz Program podsticajnih mjera za 2023. godinu, postavljen je jedan interaktivni ekran (totem) u cilju kvalitetnije prezentacije ponude u Opštini;
- u okviru projekta „Due Mari“ izrađena je **zajednička digitalna online platforma za Italiju, Albaniju i Crnu Goru, kao i domaći web sajt za prezentaciju 266 manje poznatih lokaliteta u Crnoj Gori**, koji se na ovaj način dodatno promovišu ([Due Mari - Next generation tourism development \(Italy Albania Montenegro\) - Due Mari \(duemarivirtualtours.com\)](#));
- aktivnosti koje se odnose na uspostavljanje integrisanog informacionog sistema za kvalitetniji obračun turističkog prometa, tokom 2023. godine nastavljaju da se odvijaju kroz projekat „Suzbijanje neformalne ekonomije“ (nosilac Ministarstvo finansija).

Izazovi: Nedovoljno poznavanje informacionih tehnika i njihove primjene od strane pružaoca usluga, jedan je od izazova u implementaciji novih tehnologija u turizmu. Nekompatibilnost programskih rješenja

pojedinih institucija, koje bi trebale biti povezane u jedinstveni sistem, jedna je od prepreka za formiranje integriranog informacionog sistema.

Predlozi za unapređenje: Neophodno je da sve institucije preduzmu aktivnosti kako bi svoja programska rješenja međusobno usaglasila i stvorili pretpostavke za njihovo povezivanje u jedan sistem. Neophodno je raditi na animiranju potencijalnih korisnika i organizovati i intenzivirati obuke za korišćenje digitalnih rješenja.

OPERATIVNI CILJ 7: Globalno prepoznata turistička destinacija							
Indikator učinka	Polazna vrijednost 2019.	Ostvarena vrijednost 2023.	Trend	Prelazna vrijednost 2023.	Ciljna vrijednost 2025.	Obrazloženje/ Izazov/rizik	Aktivnost na ublažavanju negativnih efekata izazova/rizika
1. Povećanje broja noćenja turista sa prioritarnih tržišta	10,6 mil.	+7,5% u odnosu na 2019. (11,5 mil.)		+3%	+5%	Izazovi: - Geo-politička kretanja uzrokuju nestabilnost na ekonomskom planu, što posljedično uzrokuje i potencijalne probleme u poslovanju turističke privrede, kako ponude tako i potražnje, na regionalnom i globalnom nivou; - nedovoljna finansijska sredstva za realizaciju promotivnih aktivnosti, naročito na značajnim emitivnim tržištima.	Intenziviranje promotivno-informativnih aktivnosti na što većem broju potencijalnih emitivnih tržišta, kako bi se minimizirala zavisnost ostvarenja turističkog prometa od relativno malog broja ino-tržišta

Pokazatelj učinkovitosti za aktivnosti u okviru Operativnog cilja 7, koji se ogleda u povećanju broja noćenja turista sa prioritarnih tržišta (Francuska, Velika Britanija, Njemačka, Poljska, Rusija, Srbija, Kosovo, BiH, Makedonija i Albanija), na zadovoljavajućem je nivou. Naime, dobro osmišljene i pravilno vođene promotivne kampanje doprinijele su povećanju broja ostvarenih noćenja turista koji dolaze sa navedenih tržišta, što ukazuje da je uspostavljen pozitivan trend i u odnosu na 2019. godinu i za očekivati da će ciljna vrijednost za 2025. godinu biti i ostvarena.

Aktivnosti u okviru ovog operativnog cilja, odnosno mjere „Poboljšanje pozicioniranja destinacije na međunarodnom tržištu“, usmjereni su ka boljem pozicioniranju Crne Gore kao turističke destinacije na evropskom i globalnom tržištu. Takođe u okviru istog cilja, od posebne važnosti je i aktivnost koja se odnosila na uspostavljanje partnerstva između turističkih organizacija i predstavnika turističke privrede, kao i institucija relevantnih za turizam, i to na nacionalnom i lokalnom nivou. S tim u vezi, tokom 2023. godini nastavljena je aktivnost na sprovođenju istraživanja u turizmu kako bi se pratili savremeni trendovi potražnje na emitivnim tržištima i shodno tome kvalitetnije pripreme turističke ponude na nivou Crne Gore.

Mjera je podrazumijevala realizaciju 3 aktivnosti. Sredstva za ove aktivnosti nijesu navedena iz razloga što su ista obezbijeđena budžetima institucija koje su prepoznate kao nosioci i to prevashodno iz budžeta NTO CG. Sve tri aktivnosti su realizovane (100%).

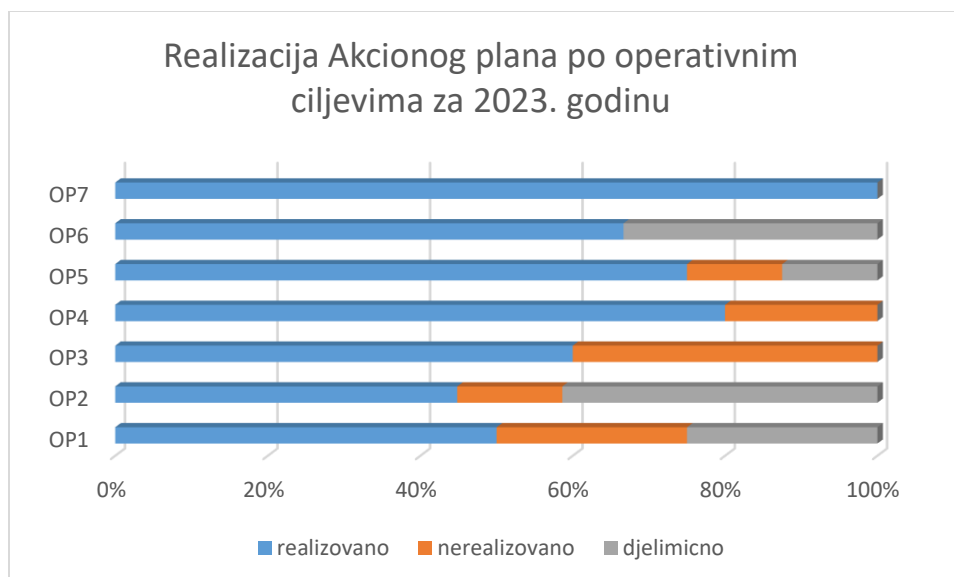

U cilju što bolje globalne prepoznatljivosti Crne Gore, donijet je i realizovan Program za prioriteta tržišta, dok su aktivnosti po svakom tržištu definisani u Programu rada NTO CG.

U 2023. godini **NTO CG je zaključila 24 akta o partnerskoj saradnji, kao i jedno strateško partnerstvo sa nacionalnim avio-prevoznikom Air Montenegro.** Takođe, NTO CG je tokom 2023. godine **sprovela 5 istraživanja** i to: istraživanje gostiju (Guest Survey), zatim istraživanje za tržište Njemačke i Francuske. Pored navedenog, NTO CG je pružila podršku lokalnim turističkim organizacijama Kotora i Cetinja za istraživanje u pravcu unaprjeđenja kvaliteta destinacija.

Izazovi: Uspostavljanje adekvatne koordinacije rada između svih institucija, kako na državnom tako i lokalnom nivou, zatim unapređenje saradnje sa predstavnicima turističke ali i drugih privrednih djelatnosti (saobraćaj, poljoprivreda, komunalno uređenje, sport i zabava, kultura...), kao i NVO sektora, naučnih institucija, udruženja, itd.

Predlozi za prevazilaženje izazova: U cilju definisanja adekvatnog modela za upravljanje destinacijom, neophodno je donijeti zakonske pretpostavke, odnosno potrebno je intenzivirati aktivnosti Radne grupe za donošenje Predloga zakona o izmjenama i dopunama Zakona o turističkim organizacijama. Istim će se jasno precizirati djelokrug rada Nacionalne i turističkih organizacija na lokalnom nivou, kao i modeli njihove saradnje.

Analizirajući stepen realizacije Akcionog plana po definisanim operativnim ciljevima, uočava se da je **maksimalni stepen realizacije postignut kod aktivnosti u okviru Operativnog cilja 7 - Crna Gora – Globalno prepoznata turistička destinacija**, zatim slijede Operativni cilj 4 – Unaprijeđen kvalitet diverzifikovanog turističkog proizvoda i Operativni cilj 5 – Unaprijeđeni ljudski resursi, znanje i vještine u turizmu, dok je **najniži stepen realizacije ostvaren kod Operativnog cilja 2 – Unaprijeđena turistička i prateća infra i supra struktura**.

- **OBRAZLOŽENJE ZAŠTO SE AKTIVNOSTI NIJESU REALIZOVALE U ROKU**

Tokom 2023. godine, a posebno nakon izbora 44. Vlade Crne Gore (izabrana od strane Skupštine Crne Gore 31.10.2023. godine), vršene su strukturne i personalne promjene, koje su, u značajnoj mjeri uslovile zastoj u realizaciji aktivnosti u okviru operativnih ciljeva, odnosno Akcionog plana za 2023. godinu. Osim toga, formiranjem nove Vlade Crne Gore, ukazala se potreba i za formiranjem novog Operativnog tima i radnih grupa zaduženih za realizaciju Akcionog plana, što je takođe usporilo, kako samu implementaciju aktivnosti, tako i izvještavanje o istim.

Pored navedenih, razlozi za nerealizaciju određenog broja aktivnosti, posmatrano po pojedinim operativnim ciljevima (OC), su kako slijedi:

- **OC 1** – aktivnosti na izradi **Predloga zakona o turizmu i ugostiteljstvu, kao i predloga zakona o izmjenama i dopunama Zakona o turističkim organizacijama i Zakona o boravišnoj taksi**, prolongirane su za narednu godinu iz razloga što je 31.10.2023. godine, od strane Skupštine Crne Gore, **izabrana 44. Vlada Crne Gore, nakon čega je uslijedila njena strukturna izmjena sa brojnim personalnim promjenama, uz povlačenje Predloga zakona o turizmu i ugostiteljstvu iz skupštinske procedure na ponovno razmatranje;**

- **OC 2** – aktivnosti planirane u okviru višegodišnjih, prevashodno kapitalnih projekata koji su u funkciji **unapređenja turističke i prateće infrastrukture**, bile su djelimično ili u potpunosti prolongirane za naredni period usled drugačije prioritizacije od strane rukovodećeg kadra nadležnih institucija. Takođe, složene i duge tenderske procedure, neriješeni **imovinsko-pravni odnosi, problemi tehničke prirode, kao i potrebe**

za dostavljanjem saglasnosti od brojnih nadležnih institucija, razlozi su zašto jedan broj aktivnosti nije završen ili nije ni otpočeo;

- **OC 3** – aktivnosti u cilju **unaprjeđenja kvaliteta i kvantiteta smještajnih kapaciteta**, u određenom broju, nisu realizovane usled **redefinisanja planova rada na upravljačkom nivou**, zatim, kada je riječ o aktivnostima koje podrazumijevaju investiranja, konstatovane su **zabrane rada na pojedinim lokalitetima** i, nakon toga, slijedila su preispitivanja ispravnosti istih od strane nadležnih sudskih organa a što se uglavnom, odvija u dužem vremenskom periodu;

- **OC 4** – u okviru **unaprjeđenja kvaliteta diverzifikovanog turističkog proizvoda** aktivnosti se ne odvijaju prema definisanom planu, **usled nedostatka finansijskih sredstava i nedovoljne usklađenosti rada projektnih partnera, kako na državnom, tako i na lokalnom nivou;**

- **OC 5** – u okviru aktivnosti na planu **unaprjeđenja ljudskih resursa, znanja i vještina u turizmu**, dio koji se odnosio na izradu vodiča za efikasnije korišćenje raspoloživih fondova EU nije realizovan od strane nosioca aktivnosti zbog **redefinisanja plana koji se odnosi na publikovanje dokumenata;**

- **OC 6** – **razvoj digitalnih, inovativnih rješenja i novih tehnologija u turizmu** i dalje prati **nedovoljno poznavanje informacionih tehnika i njihove primjene od strane pružaoca usluga**, jedan je od izazova u implementaciji novih tehnologija u turizmu. **Nekompatibilnost programskih rješenja pojedinih institucija, koje bi trebale biti povezane u jedinstveni sistem, takođe, predstavlja jednu od prepreka za formiranje** integrisanog informacionog sistema.

Generalni izazovi bržem i kvalitetnijem razvoju turizma ogledaju se u potrebi za:

1. **efikasnijem unaprjeđenju i implementaciji zakonskih akata** koji tretiraju sektor turizma – zakonski i podzakonski akti, usaglašeni sa EU legislativom i savremenim kretanjima na turističkom tržištu, predstavljaju osnov za uspostavljanje povoljnijeg poslovnog i investicionog ambijenta, što u krajnjem treba da doprinese povećanju nivoa konkurentnosti turističkog proizvoda Crne Gore;

2. **boljom koordinacijom rada učesnika u formiranju turističkog proizvoda** koji je kompleksan i zavisi od gotovo svih privrednih djelatnosti: saobraćaja, poljoprivrede, kulture, zdravstva, trgovine, obrazovanja, zaštite životne sredine... Shodno tome, samo zajedničkim, koordiniranim djelovanjem institucija na državnom i lokalnom nivou, može se doprinijeti unaprjeđenju kvaliteta turističke ponude;

3. **uspostavljanje destinacijskog menadžmenta**, kao osnove za adekvatan plan turističkog privređivanja u uslovima sve izraženijih negativnih efekata usled klimatskih promjena i od geo-političkih kretanja, na regionalnom i globalnom nivou.

- KLJUČNA DOSTIGNUĆA I IZAZOVI U IMPLEMENTACIJI AKCIONOG PLANA

U pravcu podizanja nivoa konkurentnosti turističkog proizvoda Crne Gore, tokom 2023. godine, u kontinuitetu su se provodile aktivnosti na **implementaciji AP Strategije razvoja turizma Crne Gore do 2025. godine kojim se doprinosi unapređenju**: regulatornog okvira u turizmu uz formalizaciju turističkog prometa; turističke i prateće infra i supra strukture; unaprijeđenju kvaliteta i kvantiteta smještajnih kapaciteta; kvaliteta diverzifikovanog turističkog proizvoda; ljudskih resursa, znanja i vještina u turizmu; razvoja digitalnih, inovativnih rješenja i novih tehnologija u turizmu i prepoznatljivosti Crne Gore kao globalne turističke destinacije.

Ključna dostignuća ostvarena implementacijom Akcionog plana su kako slijedi:

1. bolje pozicioniranje Crne Gore kao turističke destinacije na evropskom i globalnom tržištu (implementacija OC 7), ogleđa u zadovoljavajućim pokazateljima ostvarenog turističkog prometa u 2023. godini, sa kvantitativnog i finansijskog aspekta.

Naime, prema podacima Uprave za statistiku – MONSTAT, u svim vidovima smještaja u 2023. godini, registrovano je 2.613.306 turista i 16.389.279 noćenja, što je, u poređenju sa 2022. godinom, povećanje za 20%, odnosno za 32% respektabilno.

Posmatrano po zemljama porijekla, u 2023. godini, najviše noćenja ostvarili su turisti iz Rusije (23,6%), Srbije (21,5%), Bosne i Hercegovine (8,5%), Njemačke (4,9%), Ukrajine (4,1%), Kosova (3,6%), Turske (2,9%). Turisti iz ostalih zemalja ostvarili su 31,0% noćenja. Među prvih deset država iz kojih su turisti ostvarili najviše noćenja, nalaze se i Velika Britanija (2,9) i Francuska (2,6%).

Sa regionalnog aspekta, prema vrstama turističkih mjesta, u 2023. godini najviše noćenja ostvareno je u primorskim mjestima (94,3%), planinskim mjestima (2,0%), glavnom gradu (2,4%) i ostalim mjestima (1,4%).

Kada je riječ o finansijskim efektima turističkog prometa u 2023. godini, prema podacima Centralne banke Crne Gore, od ino-turista su ostvareni prihodi u iznosu od 1,5 mlrd. € ili za 42,94% više u poređenju sa 2022. godinom.

Na osnovu analize navedenih rezultata, može se konstatovati da **raste nivo atraktivnosti Crne Gore na zapadno-evropskom tržištu** (Njemačka, Velika Britanija i Francuska su među prvih deset država po ostvarenim noćenjima), koje je ciljno emitivno tržište za Crnu Goru. Takođe, iako još uvijek skromno, **u centralnom i u sjevernom regionu Crne Gore raste udio noćenja u ukupno ostvarenim noćenjima**, čime se stvaraju preduslovi za uspostavljanje regionalne ujednačenosti u turističkoj ponudi Crne Gore;

2. razvijanje „turističke ponude za 365 dana“ (implementacija OC 4) doprinosi produženju trajanja sezone i bržem razvoju Sjevera Crne Gore. Aktivnosti na tom planu ostvarene su kroz:

- **Program podsticajnih mjera u turizmu za 2023. godinu, uz podršku i drugim manifestacijama van Programa** - Na predlog ranijeg Ministarstva ekonomskog razvoja i turizma Vlada Crne Gore je na sjednici održanoj 26.05.2023. godine, donijela Program podsticajnih mjera u oblasti turizma za 2023. godinu i zadužila tadašnje Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma i Nacionalnu turističku organizaciju Crne Gore, da objavi Javne pozive i iz svojih sredstava realizuju Program. Ukupan budžet za realizaciju ovog Programa bio je 630.000€, od čega je učešće Ministarstva iznosilo 400.000€ i NTO CG 230.000€. Na javne pozive je ukupno pristigla 101 prijava, od kojih je 77 prihvaćeno – Ministarstvo je podržalo 71 projekat sa iznosom od 348.080,00 €, a NTO CG je podržala 6 projekata sa iznosom od 102.170,50 €. U 2023. godini, Ministarstvo je su-finansiralo i određen broj festivala i manifestacija van Programa, i to: Wild Beauty Art, Grad teatar Budva, koncert Stjepana Hausera, Lake fest 2023, Međunarodni sajam pršutara MESAP 2023. godine;

- **Ruralni turizam** - Shodno Programu razvoja ruralnog turizma Crne Gore za 2023- 2025. godine, tokom 2023. godine kontinuirano su realizovane aktivnosti iz Akcionog plana, praćenje realizacije i učešće u aktivnostima partnerskih institucija. Takođe, je urađena aplikacija "Montenegro Village Explorer" u cilju promocije seoskih domaćinstava za registrovana seoska domaćinstva u Crnoj Gori koja je dostupna na Apple storu i Google – play-u i besplatna je za upotrebu. Posao je realizovala agencija Bild, a budžet je iznosio budžet 25.000,00€. Realizovane su i edukacije za vlasnike seoskih domaćinstava kao i vlasnike privatnog smještaja, u sva tri regiona, na temu "Fiskalizacija, edukacija i promocija". Edukacija je rađena u saradnji sa Upravom prihoda i carina i lokalnim turističkim organizacijama. Na radionicama je predstavljena aplikacija za evidentiranje prometa putem fiskalnog servisa (Kolašin, Mojkovac, Podgorica (Danilovgrad), Andrijevića, Plav (Gusinje), Nikšić (Plužine), Pljevlja, Žabljak, Herceg Novi, Berane (Petnjica, Bijelo Polje). Ažurirana je i objavljena na sajtu Ministarstva brošura na crnogorskom, engleskom i njemačkom jeziku, kojom su obuhvaćena sva registrovana domaćinstva. Pod okriljem kampanje „Ruralno, održivo, domaćinski“ krajem 2023. godine je po drugi put realizovano nagrađivanje najboljih u ruralnom turizmu, kada je bio opredijeljen fond od 15.000€ za nagrađivanje u 4 kategorije – 1. Najbolje seosko domaćinstvo, 2. Najbolje seosko domaćinstvo na katunu, 3. Najbolja seoska domaćica i 4. Najbolji mladi seoski domaćin/Najbolja mlada seoska domaćica. U cilju jačanja održivosti ruralnog preduzetništva, Ministarstvo je intenzivno radilo i na razvoju sistema mentorstva za rad sa pružaocima usluga u seoskim domaćinstvima i u kontinuitetu pružalo punu podršku na terenu svim zainteresovanim subjektima koji se bave ovim vidom turističke ponude;

- **Zdravstveni turizam** - Shodno Programu razvoja zdravstvenog turizma Crne Gore s Akcionim planom 2021-2023. godine (PRZT) u kontinuitetu su realizovane aktivnosti iz Akcionog plana, praćenje realizacije i učešće u aktivnostima partnerskih institucija. U okviru projekta ARIST – "Značaj fizičke aktivnosti, ishrane i rehabilitacije na psihofizičko zdravlje sportista i rekreativaca, potencijal za razvoj zdravstvenog turizma", realizovane su aktivnosti na organizaciji i učešću na edukativnim radionicama i seminarima u sjevernom regionu Crne Gore (5 radionica), u saradnji sa Medicinskim fakultetom Univerziteta Crne Gore. Teme su bile zdravstveni i sportski turizam. Realizovane su i aktivnosti Akcionog plana za sprovođenje Operativnog programa za implementaciju Strategije pametne specijalizacije (2021-2024) za 2023. godinu kroz Inovacionu radnu grupu za prioritet "Održivi i zdravstveni turizam";

- **Turistička valorizacija atraktivnih prirodnih i kulturnih lokaliteta** - U 2023. godini Ministarstvo je finansijski podržalo realizaciju nekoliko projekata u cilju turističke valorizacije prirodne i kulturne baštine, poput projekta izrade makete autentičnog grada Brskovo (Mojkovac) i uređenja ekološko - rekreativne staze Obod (Cetinje). Takođe, sprovedene su i pripremne aktivnosti na valorizaciji lokaliteta vodopad Crnjak (Šavnik) i Grob Ahmeta i Pave (Bijelo Polje), te se u 2024. godini planira sufinansiranje na valorizaciji ova dva lokaliteta;

- **Planinski turizam i saradnja sa Planinarskim savezom Crne Gore** - Ministarstvo je potpisalo Ugovor o saradnji za 2023. godinu sa Planinarskim savezom Crne Gore, koji je realizovao Javni poziv za odabir domaćina planinarskih staza i potpisao ugovore sa klubovima za održavanje staza. Vrijednost ugovorenog posla iznosila je 40.000€, a aktivnost je realizovana i sredstva su isplaćena u cjelosti;

3. unaprjeđenje obrazovanja kadra u turizmu (implementacija OC 5) - u saradnji sa predstavnicima Ministarstva prosvjete, nauke i inovacija, Fakulteta za turizam i hotelijerstvo (Univerzitet Crne Gore); Fakulteta za turizam (Univerzitet Mediteran), Centra za stručno obrazovanje i Privredne komore Crne Gore, preduzimaju se aktivnosti na planu unaprjeđenja ljudskih resursa, znanja i vještina u turizmu i to kroz: **modularne obrazovne programe**; pripremu plana za **unaprjeđenje znanja turističkih vodiča**, organizovanje **obuke za dobijanje licenci za planinske vodiče, vodiče za kanjoning, speleološke vodiče i kajaking**; realizaciju **studijskog programa za realizaciju Master studija na engleskom jeziku**, realizaciju **Plana za unaprjeđenje sistema zapošljavanja studenata i mladih u turizmu**, uz unaprjeđenje ostalih obrazovnih programa za kadrove u turizmu;

4. postavljanje turističke signalizacije i bilborda na graničnim prelazima (implementacija **OC 2**) - u cilju unapređenja kvaliteta turističke signalizacije, **na graničnim prelazima postavljeni su znakovi dobrodošlice i to na 17 drumskih graničnih prelaza** (34 znaka). U saradnji sa NTO CG i HG „Budvanska rivijera“, postavljeni su i **informativno-promotivni bilbordi**. Sadržaj turističke ponude prezentovane na bilbordima, mijenjao se u skladu sa potrebama promocije. Kampanja je trajala pet mjeseci, u periodu jun-oktobar 2023. godine;

5. unaprjeđenje avio-povezanosti Crne Gore (implementacija **OC 2**) - Ministarstvo je kontinuirano učestvovalo u aktivnostima brojnih stejkholdera, direktno i indirektno uključenih u avio-industriju, kao što su avio-kompanije (inostrane i domaće), Aerodromi Crne Gore, NTO CG i ostala domaća i međunarodna turistička privreda, u cilju stvaranja povoljnijeg biznis ambijenta. Ministarstvo je bilo u direktnoj **kommunikaciji sa aviokompanijama, kao sto su: Turkish Airlines, Luxair, Flynas, Flyadeal, Air Astana, Fly Dubai, Israil**, itd. Takođe, aktivnosti na osnaživanju aviopovezanosti, odnosile su se i na intenzivnu komunikaciju sa kompanijom “To Montenegro”. Aktivnosti koje su se ticale avio-povezanosti, uticale su na znatno povećanje prihoda u segmentu avio-saobraćaja, kao i bolje pozicioniranje Crne Gore kao avio-destinacije na međunarodnoj mapi;

6. unaprjeđenje ponude sa kvantitativnog i kvalitativnog aspekta u hotelijerstvu, kao najznačajnijem segmentu turističkog proizvoda (implementacija **OC 3**) - tokom 2023. godine, **otvoreno je 17 novih hotela i sličnih objekata sa ukupno 1.908 ležaja, od čega je 90,15% (1.720 ležaja) u objektima kategorije 4 * (11 objekata) i 5 * (2 objekta)**, zatim 8,49% (162 ležaja) u objektima sa 3 * (3 objekta) i 1,36% (26 ležaja) u jednom objektu sa 2 *. I pored činjenice da nije ostvarena ciljna vrijednost učinka za 2023. godinu, cijeni se da je ova aktivnost važna kao djelimično dostignuće u pravcu unapređenja kvaliteta turističke ponude (zabilježeno je povećanje u odnosu na polaznu vrijednost) i posebno jer se čak 90,15% novih ležajeva nalazi u hotelima visoke kategorije (4 i 5*).

Kada je riječ o izazovima, isti se generalno mogu sublimirati kao još uvijek nedovoljno razvijena svijest učesnika u formiranju turističkog proizvoda o značaju turizma kao poluge razvoja svih privrednih djelatnosti, a koji bi, u konačnom, trebalo da obezbijedi efikasan način za otvaranje novih radnih mjesta (podizanje nivoa životnog standarda stanovništva) i stabilne izvore prihoda državnog i budžeta na nivou lokalnih zajednica (dobrobit ekonomije). Takođe, veliki izazov na putu daljeg razvoja turizma, predstavlja i nedovoljna posvećenost zajedničkom i koordiniranom radu svih (brojnih) partnera od kojih (direktno i indirektno) zavisi kvalitet i nivo konkurentnosti turističkog proizvoda Crne Gore. Važno je istaći da su, usled navedenih razloga, za naredni period prolongirane aktivnosti na izradi izmjena i dopuna zakona koji regulišu oblast poslovanja u turizmu, što predstavlja ozbiljan izazov s obzirom da je turizam jedan od prioriteta u razvoju crnogorske privrede, ali i sektor sa još uvijek visokim stepenom „sive zone“ u poslovanju.

* * *

Činjenica da je turizam u Crnoj Gori jedna od proriteno važnih privrednih djelatnosti, potvrđena je i kroz **Izveštaj Svjetskog savjeta za turizam i putovanja** (World Travel and Tourism Council; <https://wtcc.org/>), koji se publikuje na godišnjem nivou. Prema Izveštaju za 2023. godinu, procijenjeno je da je u Crnoj Gori, učešće turizma u bruto domaćem proizvodu iznosilo 26%, u ukupnoj zaposlenosti 25,6%, dok su prihodi od ino-turizma iznosili oko 1,1 milijardi eura.

Kada je riječ o nivou konkurentnosti turizma u Crnoj Gori u međunarodnim okvirima, prema poslednjem publikovanom **Izveštaju Svjetskog ekonomskog foruma** (World Economic Forum [WEF Travel and Tourism Development Index 2024.pdf](https://www.weforum.org/publications/2024/01/2024-wef-travel-and-tourism-development-index/) ([weforum.org](https://www.weforum.org/)) iz 2024. godine. Sektor „putovanja i turizam“ u Crnoj Gori, rangiran je na relativno zadovoljavajućem, 60. mjestu od ukupno 119

država širom svijeta, sa index-om od 3,96 (index se kreće u rasponu od 1 - najniži do 7 – najviši nivo). Od država iz okruženja, najbolje su rangirane Slovenija, na 42. mjestu (index: 4,22) i Hrvatska, na 46. poziciji (index: 4,13).

Govoreći o konkurentnosti turizma u Crnoj Gori, važno je pomenuti i dokument „Konkurentnost u Jugoistočnoj Evropi“ koju priprema i publikuje **Organizacija za ekonomsku saradnju i razvoj** (Organisation for Economic Co-operation and Development - OECD [Home page - OECD](#)). Prema preliminarnim rezultatima (publikacija dokumenta se očekuje u septembru 2024. godine), Crna Gora je sa aspekta razvoja i dostignuća u turizmu, vodeća država među zemljama Zapadnog Balkana, sa index-om od 4,2 (raspon index-a se kreće od 1-5).

Potvrda da je Crna Gora na pravom putu ka brzom i efikasnom oporavku i povratku na nivo prije coronapandemije, nalazi se i u Redovnom ekonomskom izvještaju za Zapadni Balkan, publikovan od strane **Svjetske banke** (World Bank - [Western Balkans Regular Economic Report \(worldbank.org\)](#)). Naime, kako se u Izvještaju navodi, u 2023. godini, realni rast bruto domaćeg proizvoda u Crnoj Gori bio je veći od očekivanog i to za 1,4%. Rast je podstaknut, između ostalih faktora, snažnom turističkom sezonom, uz očekivanja da će se pozitivan trend nastaviti i u 2024. godini. Od ostalih država Zapadnog Balkana, samo je u Albaniji konstatovan rast (za 0,8%), dok je kod ostalih država zabilježen pad u odnosu na projekcije.

- **Održivi razvoj i rodna ravnopravnost**

Strategija razvoja turizma u Crnoj Gori 2022-2025. godine bazirana je na premisama, odnosno principima održivog razvoja, i usklađena je sa osnovama koje su definisane Nacionalnom strategijom održivog razvoja do 2030. godine, kao krovnim dokumentom za oblast održivog razvoja.

Razvojni projekti u turizmu implementiraju se na održiv način, prije svega, preduzimajući aktivnosti kojima se **minimiziraju negativni efekti na životnu sredinu i obezbjeđuje efikasno korišćenje resursa**. Cijeneći komponentu održivosti kao izuzetno važnu, aktivnostima u okviru Strategije se pospješuje razvoj „zelenih“ smještajnih kapaciteta, tj. kapaciteta koji u svom poslovanju poštuju principe održivosti, zatim, prati se razvoj „zelenih“ aktivnosti, tj. proizvoda baziranih na prirodi, u nacionalnim parkovima i zaštićenim prostorima. Dužna pažnja posvećuje se i pravilnom „plavom“ rastu, između ostalog i kroz projekat „Plave zastavice“, u okviru kojeg je u 2023. godini, na 40 plaža i jednoj marini podignuta plava zastavica kao prestižno ekološko obilježje kojim se potvrđuje ispunjenost visokih standarda iz četiri oblasti: kvalitet morske vode, usluga i sigurnosti na plažama, standarde iz oblasti zaštite životne sredine kao i obrazovanja i informisanja o ekološkim vrijednostima.

Takođe, pravilnim vođenjem razvojne politike u turizmu, obezbjeđuju se adekvatni preduslovi za nova radna mjesta. Imajući u vidu činjenicu da je turizam radno intenzivna grana u kojoj, prosječno na godišnjem nivou, žene čine veći broj zaposlenih, može se konstatovati da se implementacijom određenih mjera **pospješuje ekonomsko osnaživanje žena**, tim prije ako se zna da se u pojedinim projektnim aktivnostima obezbjeđuju preduslovi za aktivnije učešće žena (ruralni razvoj – seoska domaćinstva, podsticajne mjere – potpora razvoju mikro, malih i srednjih preduzeća među kojima su i žene kao preduzetnice). Na taj način, jača se komponenta rodne ravnopravnosti u sektoru turizma i obezbjeđuje boljitak ukupnog društva.

U to smislu, prema dostavljenim informacijama, u nastavku slijedi pregled aktivnosti u 2023. godini, koje je moguće sagledati i sa aspekta rodnjenosti, odnosno čiji se indikatori rezultata mogu definisati zasebno za žene i muškarce:

- NTO CG je realizovala edukativni program za predstavnike lokalnih turističkih organizacija. Održano je 8 edukativnih događaja, na kojima je **učestvovalo po 10 predstavnica** lokalnih turističkih organizacija;
- ZZZCG: zaposleno je 2.964 sezonskih radnika, što je za 0,7% više u odnosu na prethodnu godinu. U djelatnosti „usluge smještaja“, zaposleno je 876 mladih starosti do 29 godina (**388 žene**), dok je u ostalim uslužnim djelatnostima, koje su posredno ili neposredno vezane za turizam i ugostiteljstvo bilo zaposleno 198 mladih (**143 žene**);
- UIP: sprovedene su aktivnosti na povećanju broja turističkih i drugih inspektora/ki koji vrše nadzor nad sprovođenjem zakona (tokom 2023. godine **zaposlene su dvije inspektorke** i jedan inspektor, zatim organizovane su edukacije, usavršavanja i opremanja inspektora/ki uz kreiranje modela za vrijednovanje njihovog rada (**3 turističke inspektorke** i 1 inspektor pohađali su obuke u 2023. godini);
- MONSTAT: organizovanje edukacija, usavršavanja i obuka zaposlenih u lokalnim turističkim organizacijama u dijelu koji se odnosi na prikupljanje podataka o turističkom prometu (obuku su završila 24 zaposlena, od kojih je **15 žena** i 9 muškaraca).

Na osnovu navedenog, može se zaključiti da je uspostavljen, **iako ne u dovoljnoj mjeri, pozitivan trend sa aspekta uključenosti žena u realizaciju projekata/obuka i sl., koje se odnose na turizam i sa turizmom povezanim djelatnostima.** I pored napretka koji je ostvaren na planu povećanja ženskog preduzetništva i uključenosti žena u sve sfere društvenih aktivnosti, učešće žena je još uvijek na nezadovoljavajućem nivou. **Na prevazilaženju takvog stanja, pored intenziviranja i širenja opsega aktivnosti u turizmu i sa turizmom povezanim djelatnostima, potrebno je i šire institucionalno djelovanje,** tj. izmjene određenih zakonskih propisa kojima će se dati ženama adekvatan status u odnosu na muškarce.

U cilju afirmacije ženskog preduzetništva u ruralnom turizmu, Ministarstvo turizma, ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera, realizuje kampanju „Ruralno, održivo, domaćinski“ (sa nagradnim konkursom), u okviru koje postoje dvije linije za podršku ženama, tj. vrši se izbor i nagrađuje najbolja mlada domaćica i najbolja seoska domaćica. Shodno navedenom, u Akcinom planu za 2024. godinu definisana je aktivnost za navedenu kampanju u okviru nove mjere „Podsticanje preduzetništva (porodični biznis, žene, mladi)“ . Navedena aktivnost i mjera proizašle su iz nove aktivnosti prezentovane u ovom Izvještaju, pod nazivom „Program razvoja ruralnog turizma Crne Gore 2023-2025. godine s Akcionim planom“ (Tabela za izvještavanje, aktivnost 4.2.1.).

III – TABELA ZA IZVJEŠTAVANJE PO AKTIVNOSTIMA

NAPOMENA:

Tokom izrade Strategije i pratećeg Akcionog plana, posebna pažnja je posvećena onim aktivnostima i projektima koji su u nadležnosti drugih ministarstava i institucija (saobraćajna, energetska, komunalna infrastruktura, itd.), a koji su u funkciji razvoja turizma. Naime, iste su načelno prikazane u Akcionom planu kako bi se izbjeglo "preklapanje" aktivnosti iz "cross-cutting" dokumenata, s obzirom da je njihova konkretna i detaljna realizacija predmet djelokruga rada resornih ministarstava. Akcionim planom za navedene aktivnosti drugih institucija nisu navedena finansijska sredstva, takođe iz potrebe da ne dolazi do "preklapanja" i planiranih/utrošenih sredstava.

STRATEŠKI CILJ: INVESTICIONIM ULAGANJIMA I FORMALIZACIJOM TURISTIČKOG PROMETA CRNA GORA SE AFIRMIŠE KAO GLOBALNO PREPOZNATA TURISTIČKA DESTINACIJA SA SMANJENOM SEZONALNOŠĆU POSLOVANJA, UMJERENIJIM REGIONALNIM DISBALANSOM I PRIORITIZACIJOM TURIZMA U RAZVOJNIM POLITIKAMA

OPERATIVNI CILJ 1: Unaprijeđen regulatorni okvir u turizmu uz formalizaciju turističkog prometa

INDIKATORI UČINKA	Polazne vrijednosti 2019. godina	Ostvarena vrijednost 2023. godina	Prelazna vijednost 2023. godina	Ciljna vrijednost 2025. godina
Broj usaglašenih zakona/podzakonskih akata	0	0	+5	+2 (u odnosu na 2023. godinu)
Povećanje broja noćenja turista u Sjevernom i Centralnom regionu Crne Gore	741.000 (broj ostvarenih noćenja u Sjevernom i Centralnom regionu CG u 2019. godini imajući u vidu da su 2020. i 2021. godine bile nereprezentativne zbog pandemije)	index 23/19 – 123,77 (917.244)	Index 23/19 - 103	index 25/19 - 105

Aktivnost	INDIKATORI REZULTATA i postignute vrijednosti na kraju izvještajnog perioda	Institucije odgovorne za sprovođenje aktivnosti	Datum početka	Datum završetka	Status realizacije AAA 	Obrazloženje / Novi rok	Sredstva planirana za sprovođenj e aktivnosti/ planirani izvori finansiranja	Sredstva realizovana /izvor finansiranja	Napomena / Preporuke za naredni period sprovođenja
MJERA 1.1 Savjetodavni i regulatorni okvir									
1.1.1. Izrada Zakona o turizmu i ugostiteljstvu	Usvojen Zakon	MERT	I Q 2023.	IV Q 2023.	Djelimično realizovano	Vlada Crne Gore je Zaključkom br.07/330/23-2013/2 od 04.06.2023. godine, utvrdila tekst Predloga Zakona o turizmu i ugostiteljstvu, nakon čega je upućen u skupštinsku proceduru. Izborom 44. Vlade Crne Gore, svi predlozi zakonskih tekstova koji su utvrđeni u	22.000€ (kumulativ) Budžet (MERT)		Predlog zakona o turizmu i ugostiteljstvu nalazi se u grupi utvrđenih predloga propisa koji su, nakon izboda 44. Vlade, povučeni iz skupštinske procedure i vraćeni resornim ministarstvima na ponovno razmatranje. Formirana je Radna grupa (25.03.2024. godine), sa zadatkom da ponovo razmotri tekst navedenog predloga zakona.

						prethodnom periodu, proslijeđeni su resornim ministarstvima na ponovno razmatranje. Rok: III Q 2024.		
1.1.2. Izrada Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o turističkim organizacijama	Usvojen Zakon	MERT/ NTO CG	I Q 2023.	IV Q 2023.	Nerealizovano	Skupština Crne Gore je, na sjednici od 31. oktobra 2023. godine, izabrala novu Vladu, shodno čemu je došlo do njenih strukturnih i personalnih promjena i prolongiranja rada na izradi Predloga za 2024. godinu. Rok: IV Q 2024.		U cilju izrade Predloga zakona o izmjenama i dopuna Zakona o turističkim organizacijama formirana je Radna grupa za razmatranje i inoviranje Predloga (19.04.2024. god.)
1.1.3. Izrada Zakona o izmjenama i	Usvojen Zakon	MERT / NTO CG	I Q 2023.	IV Q 2023	Nerealizovano	Skupština Crne Gore je, na sjednici od 31. oktobra		U cilju izrade Predloga zakona o izmjenama i dopuna Zakona o boravišnim taksama formirana je Radna grupa

dopunama Zakona o boravišnoj taksi						2023. godine, izabrala novu Vladu, shodno čemu je došlo do njenih strukturnih i personalnih promjena i prolongiranja rada na izradi Predloga za 2024. godinu. Rok: IV Q 2024.			za razmatranje i inoviranje Predloga (19.04.2024. god.)
------------------------------------	--	--	--	--	--	---	--	--	---

MJERA 1.2. Jačanje institucionalnih kapaciteta (Inspeksijske službe i Uprave za statistiku – MONSTAT)

1.2.1. Sprovođenje aktivnosti na povećanje broja turističkih i drugih inspektora/ki koji vrše nadzor nad sprovođenjem zakona iz oblasti turizma	Broj novo-zaposlenih inspektora/ki 3 turistička inspektora (od kojih su 2 inspektorke)	UIP / MERT	I Q 2023.	IV Q 2023 14.6. 2023. godine; 1. 8. 2023. godine;	Realizovano	U 2023. godini zaposlena su 3 turistička inspektora, od kojih su dvije inspektorke. Proces zapošljavanja za još dvije inspektorke je otpočet u 2023. godini, a okončan je u	Budžet nadležne institucije	Budžet nadležnih institucija	
--	---	------------	-----------	---	--------------------	---	-----------------------------	------------------------------	--

				6. 9. 2023. godine		2024. godini na način što su u pomenutoj godini zaposlena još 2 turistička inspektora.			
1.2.2. Sprovođenje aktivnosti na organizovanju edukacija, usavršavanje i opremanje inspektora/ki, kao i kreiranje modela za vrijednovanje njihovog rada	Broj inspektora/ki koji su završili/e obuku) 4 inspektora (od kojih su 3 inspektorke)	UIP / MP	I Q 2023.	IV Q 2023.	Realizovano	4 turistička inspektora, od kojih su tri žene, pohađali su obuke u 2023. godini, dok su svih 24, koji su trenutno zaposleni na poziciji turističkog inspektora i pokrivaju teritoriju cijele države, opremljeni novom opremom (laptopovi, mobilni štampači, modemi za internet)	Budžet nadležnih institucija	Budžet nadležnih institucija	

1.2.3. Sprovođenje aktivnosti na koordinaciji rada turističke inspekcije i drugih inspeksijskih službi	Broj zajednički sprovedenih inspeksijskih aktivnosti 6	UIP	I Q 2023	IV Q 2023	Realizovano	Kontinuirano se vrši koordinacija rada Turističke inspekcije, Inspekcije rada i Zdravstveno-sanitarne inspekcije, naročito tokom pojačanog inspeksijskog nadzora, koji se odvijao u zimskoj i ljetnjoj turističkoj sezoni: Kontrola: 1. izdavanja fiskalnih računa; 2. privatnog smještaja; 3. kampova; 4. minimalno – tehničkih uslova kod kupališta, kontrola	Budžet nadležne insitucije	Budžet nadležne institucije	
---	---	-----	----------	-----------	--------------------	--	----------------------------	-----------------------------	--

						organizovanja službe spašavanja i dr.; 5. nadzor kupališta u dijelu posjedovanja ugovora s JPMD i odobrenja za rad; 6. Koordinacija rada sa lokalnim inspekcijskim službama i Upravom policije.			
1.2.4. Sprovođenje mjera i aktivnosti na povećanju broja službenika/ca i njihove edukacije u Upravi za statistiku – MONSTAT u sektoru koji je zadužen za prikupljanje i obradu podataka za oblast turizma	Broj novozaposlenih službenika/ca odnosno službenika/ca koji/e su završili/e obuku 1	MONSTAT/ MERT, ekspertska podrška	I Q 2023	IV Q 2023	Djelimično realizovano	U okviru sektora za prikupljanje i obradu podataka o turističkom prometu popunjeno je jedno od dva radna mjesta određenih sistematizacijom o radu.	Budžet nadležne insitucije	Budžet nadležne insitucije	Unapređenje kapaciteta MONSTAT-a

1.2.5. Organizovanje edukacija, usavršavanja, obuka zaposlenih u lokalnim turističkim organizacijama u dijelu koji se odnosi na prikupljanje podataka o turističkom prometu	Broj zaposlenih koji su završili/e obuku 24 (15 žena i 9 muškaraca)	MONSTAT, NTO CG i LTO-i	I Q 2023	IV Q 2023	Realizovano	U saradnji sa predstavnicima NTO-a, organizovane su obuke zaposlenih u LTO-ima po pitanju prikupljanja podataka o turističkom prometu.	Budžet nadležne insitucije	Budžet nadležne insitucije	
--	--	-------------------------------	----------	-----------	--------------------	--	----------------------------	----------------------------	--

OPERATIVNI CILJ 2: Unaprijeđena turistička i prateća infra i supra struktura									
INDIKATORI UČINKA		Polazne vrijednosti 2021. godina	Ostvarena vrijednost 2023. godina			Prelazna vrijednost 2023. godine	Ciljna vrijednost 2025. godina		
Broj projekata turističke i prateće infra i supra structure		0	25			15	30		
Aktivnost	INDIKATOR IREZULTATA i postignute vrijednosti na kraju izvještajnog perioda	Institucije odgovorne za sprovođenje aktivnosti	Datum početka	Datum završetka	Status realizacije AAA 	Novi rok za realizaciju (uz odgovarajuće obrazloženje)	Sredstva planirana za sprovođenje aktivnosti/ planirani izvor finansiranja	Sredstva realizovana /izvor finansiranja	Preporuke za naredni period sprovođenja
MJERA 2.1 Turistička infra i supra struktura									
2.1.1. Nastavak gradnje ski centra „Kolašin 1600“ Kolašin	Broj aktivnosti koje su realizovane u pravcu unapređenja infrastrukture u okviru ski centra Kolašin 1600 3	MERT / Uprava za kapitalne projekte (UKP)	I Q 2023	IV Q 2023	Djelimično realizovano	Radovi na putnoj i elektro infrastrukturi, kao i na infrastrukturi za vodosnadbijevanje Nastavak realizacije	469.269,00 € Kapitalni budžet	Realizovano u 2023: 180.485,38 €	Projekat se realizuje kao višegodišnji projekat kroz Kapitalni budžet Crne Gore. U 2024. godini je planiran nastavak aktivnosti na ovom višegodišnjem projektu Planirano u 2024: 1.335.000,89 (u sklopu

						izgradnje ski centra IVQ 2024			budžetske pozicije nastavka aktivnosti na izgradnji Ski centra „Kolašin 1600“)
2.1.2. Nastavak aktivnosti na izgradnji ski centra „Žarski“ Mojkovac	Broj aktivnosti koje su realizovane u pravcu stavljanja u funkciju ski centra „Žarski“ 2	MERT / Uprava za kapitalne projekte (UKP)	I Q 2023	IV Q 2023	Djelimično realizovano	-Radovi na putnoj i elektro infrastrukturi, kao i na infrastrukturi za vodo-snadbijevanje; -Izrađena tehnička dokumentacija za izgradnju objekata i parkirališta za potrebe ski centra. Tehnička dokumentacija - Izgradnja objekata i parkirališta za potrebe Ski centra Žarski (www.gov.me) Nastavak izgradnje ski centra II Q 2026.	2.021.701,00€ Kapitalni budžet	Realizovano u 2023: 4.416,50€	Projekat se realizuje kao višegodišnji projekat kroz Kapitalni budžet Crne Gore. U 2024. godini je planiran nastavak aktivnosti na ovom višegodišnjem projektu

2.1.3. Nastavak aktivnosti na izgradnji ski centra „Cmiljača“ Bijelo Polje	Broj aktivnosti koje su realizovane u pravcu stavljanja u funkciju ski centra „Cmiljača“ 1	MERT / Uprava za kapitalne projekte (UKP)	I Q 2023	IV Q 2023	Djelimično realizovano	-Radovi na putnoj i elektro infrastrukturi, kao i na infrastrukturi za vodo-snadbijevanje. Nastavak izgradnje ski centra II Q 2026.	2.001.691,00€ Kapitalni budžet	Realizovano u 2023: 47.818,40€	Projekat se realizuje kao višegodišnji projekat kroz Kapitalni budžet Crne Gore. U 2024. godini je planiran nastavak aktivnosti na ovom višegodišnjem projektu
2.1.4. Nastavak aktivnosti na izgradnji ski centra „Hajla-Štedim“ Rožaje	Broj aktivnosti koje su realizovane u pravcu stavljanja u funkciju ski centra „Hajla-Štedim“ 1	MERT / Uprava za kapitalne projekte (UKP)	I Q 2023	IV Q 2023	Djelimično realizovano	-Radovi na putnoj i elektro infrastrukturi, kao i na infrastrukturi za vodo-snadbijevanje; -Izrađena tehnička dokumentacija za Izgradnju elektro-energetskog napajanja ski centra "Hajla" Tehnička dokumentacija - Izgradnja elektroenergetskog napajanja ski centra "Hajla" (www.gov.me) Nastavak izgradnje ski centra	4.052.460,00 € Kapitalni budžet	Realizovano u 2023: 2.173.023,75€	Projekat se realizuje kao višegodišnji projekat kroz Kapitalni budžet Crne Gore. U 2024. godini je planiran nastavak aktivnosti na ovom višegodišnjem projektu

						IV Q 2024 Izgradnja bazne stanice uslovljena konkursom koje sprovodi resorno ministarstvo.			
2.1.5. Nastavak aktivnosti na izgradnji skijališta „Savin kuk“ Žabljak	Broj aktivnosti koje su realizovane u pravcu unapređenja infrastrukture u okviru skijališta „Savin kuk“	MERT / Uprava za kapitalne projekte (UKP)	I Q 2023	IV Q 2023	Nije realizovano	<p>Sve aktivnosti koje se odnose na ugovore koje Uprava za kapitalne projekte sprovodi za projekte izgradnje skijaške infrastrukture na skijalištu Savin kuk na Žabljaku su ranije privremeno obustavljene.</p> <p>Višegodišnji projekat čiji se početak realizacije očekuje u 2023. godini i biće predmet narednih AP Strategije</p> <p>/</p> <p>Izgradnja ski poligona u okviru skijališta „Savin</p>	6.901,00€ Kapitalni budžet	Realizovano u 2023: 0,00€	<p>Projekat se realizuje kao višegodišnji projekat kroz Kapitalni budžet Crne Gore.</p> <p>U 2024. godini je planiran nastavak aktivnosti na ovom višegodišnjem projektu u iznosu od 378.250,89 € (u sklopu budžetske pozicije nastavka aktivnosti na izgradnji skijališta na Savinom kuku, Durmitor)</p>

						kuk“Realizovano u 2023: 0,00 Planirano u 2024: nema svoju posebnu poziciju u KB 2024.			
2.1.6. Izgradnja garaže za potrebe ski centra „Kolašin 1600“, Kolašin	Izgrađena garaža u okviru ski centra „Kolašin 1600“ /	MERT / Uprava za kapitalne projekte (UKP)	I Q 2023.	IVQ 2023.	Djelimično realizovano	Radovi na putnoj i elektro infrastrukturi, kao i na infrastrukturi za vodosnadbijevanje Nastavak gradnje IVQ 2024.	2.208.069,00 € Kapitalni budžet	Realizovano u 2023.: 5.208.991,01€	Projekat se realizuje kao višegodišnji projekat kroz Kapitalni budžet Crne Gore. U 2024. godini je planiran nastavak aktivnosti na ovom višegodišnjem projektu
2.1.7. Izgradnja hidrotehničke infrastrukture za potrebe Ski centra „Kolašin 1600“	Broj aktivnosti koje su realizovane u pravcu obezbjeđivanja hidrotehničke infrastrukture	MERT / Uprava za kapitalne projekte (UKP)	I Q 2023.	IVQ 2023.	Nerealizovano	Nastavak gradnje III Q 2025. Projekat se realizuje po sistemu „projektuj-izgradi“. Zbog zahtjeva korisnika potrebno je uraditi izmjenu i dopunu projektne dokumentacije. Novi rok za izradu projekta je jun. 2024 godine. Rok za izvođenje radova je 210	2.994.601,00€ Kapitalni budžet	Realizovano u 2023.: 0,00€	Projekat se realizuje kao višegodišnji projekat kroz Kapitalni budžet Crne Gore. U 2024. godini je planiran nastavak aktivnosti na ovom višegodišnjem projektu

						radnih dana nakon uvođenja izvođača u posao.			
2.1.8. Izgradnja infrastrukture za potrebe povezivanja dva ski centra „Cmiljača“ i „Žarski“	Broj aktivnosti koje su realizovane u pravcu povezivanja dva ski centra „Cmiljača“ i „Žarski“	MERT / Uprava za kapitalne projekte (UKP)	I Q 2023.	IV Q 2023.	Nerealizovano	Rok završetka će biti poznat kada se definišu sve potreba korisnika i utvrde aktivnosti i obaveze vezane za izgradnju žičare. Aktivnosti sprovodi resorno ministarstvo.	690.001,00 € Kapitalni budžet	Realizovano u 2023: 0,00 €	Nastavak aktivnosti kroz rad operativnih timova za ski centre Žarski i Cmiljača. U 2024. godini je planirana redefinisanje projekta.
2.1.9. Izgradnja ski poligona u okviru skijališta „Savin kuk“	Broj aktivnosti koje su realizovane u pravcu izgradnje ski poligona u okviru skijališta „Savin kuk“	MERT / Uprava za kapitalne projekte (UKP)	I Q 2023.	IV Q 2023.	NAPOMENA: Aktivnost 2.1.9 prenešena je u aktivnost 2.1.5 shodno izvršenim promjenama u Kapitalnom budžetu, tj. u okviru budžetske pozicije koja se odnosi na nastavak izgradnje skijališta na savinom kuku, Durmitor.	Nastavak gradnje III Q 2024.	207.001,00 € (kumulativ) Kapitalni budžet	Ski poligon na Savinom kuku Realizovano u 2023: 0,00 € Bob na šinama na Ski centru „Kolašin 1600“ Realizovano u 2023: 0,00 €	Planirano u 2024.: 378.250,89 € (ovo je u sklopu budžetske pozicije nastavka aktivnosti na izgradnji skijališta na Savinom kuku, Durmitor)

2.1.10. Izgradnja montažno demontažnog boba na šinama na ski centru „Kolašin 1600“	Broj aktivnosti koje su realizovane u pravcu u izgradnje montažno demontažnog boba na ski centru „Kolašin 1600“	MERT / Uprava za kapitalne projekte (UKP)	I Q 2023.	IV Q 2023.	Nerealizovano	Aktivnost prenešena u 2024. godinu			Planirano u 2024.: Raspisivanje javnog poziva za tender za izradnju montažno demontažnog boba na šinama na ski centru „Kolašin 1600“
2.1.11. Nastavak izgradnje na speleološkom objektu Đalovića pećina	Broj aktivnosti koje su realizovane u pravcu stavljanja u funkciju speleološkog objekta „Đalovića pećina“ 1	MERT / Uprava za kapitalne projekte (UKP)	I Q 2023.	IV Q 2023.	Djelimično realizovano	Radovi na putnoj i elektro-infrastrukturi, kao i na infrastrukturi za vodo-snabdijevanje. Nastavak aktivnosti na valorizaciji Đalovića pećine u 2024. godini	1.373.446,00€ Kapitalni budžet	Realizovano u 2023.: 648.594,46€	Projekat se realizuje kao višegodišnji projekat kroz Kapitalni budžet Crne Gore. U 2024. godini je planiran nastavak aktivnosti Planirano u 2024: 1.335.000,89€

2.1.12. Izgradnja nedostajuće infrastrukture za potrebe projekta izgradnje panoramske žičare Kotor – Lovćen	Stavljanje u funkciju žičare Kotor-Lovćen 2	MERT/ Koncesionar	I Q 2023.	IV Q 2023.	Djelimično realizovano	<p>U toku 2023. godine izvođeni su radovi na izgradnji pristupnog puta sa infrastrukturom na izlaznoj stanici Kuk, kao i izgradnji parkinga sa infrastrukturom na polaznoj stanici Dub.</p> <p>Žičara Kotor-Lovćen je otvorena za komercijalne vožnje 14. avgusta 2023. godine</p>	2.139.002,00 € Kapitalni budžet	Uloženo 4.619.482,62 € Kapitalni budžet	Preduzeti aktivnosti na boljoj organizaciji i koordinaciji na planu implementacije aktivnosti (u toku II kvartala 2024. godine očekuje se završetak radova u okviru navedenih aktivnosti)
2.1.13. Sprovođenje mjera i aktivnosti na unapređenju kvaliteta infrastrukture u zoni Morskog dobra	Broj aktivnosti na unapređenju infrastruktureorskog dobra 8	MEPPU, JP MD/ MERT	I Q 2023.	IV Q 2023.	Realizovano	1.Aktivnosti na rekonstrukciji, sanaciji i unapređenju infrastrukture: uređenje Velike skele (Ulcinj); ograđivanje dina i sanacija postojeće ograde na Velikoj plaži, kao i rekonstrukcija sanacija obale u svim primorskim opštinama.	Budžet nadležne institucije	Budžet nadležne institucije	

					<p>2.Rekonstrukcija javne rasvjete (Herceg Novi);</p> <p>3. Revitalizacija ugroženih ribarskih posti u Bokokotorskom zalivu;</p> <p>4. Izgradnja Interpretacijskog centra za posjetioce kao i pješačke staze u posebnom rezervatu prirode Tivatska solila;</p> <p>5.Obuka i licenciranje spasilaca u saradnji sa Crvenim Krstom CG;</p> <p>6.Učešće u realizaciji Programa Plava zastavica za sezonu 2023. godinu kao i vršenje kontrola kupališta u dijelu</p>			
--	--	--	--	--	---	--	--	--

						<p>ispunjavanja uslova shodno Ugovorenim obavezama i izdatim uslovima za uređenje kupališta;</p> <p>7. Realizacija Programa praćenja kvaliteta morske vode za kupanje na javnim kupalištima;</p> <p>8.Održavanje, nabavka i postavljanje opreme u zaštićenim područjima i na kupalištima u svim primorskim opštinama.</p>			
2.1.14. Sprovođenje mjera i aktivnosti na održavanju i unapređenju kvaliteta odmorišta i vidikovaca pored puteva	Broj postojećih održanih i novih odmorišta i vidikovaca pored puteva 3	Lokalne uprave	I Q 2023.	IV Q 202.3	Realizovano	1.Herceg Novi – realizacija treće faze projekta panoramskog puta na poluostrvu Luštica - "Life of Luštica", koja podrazumijeva adaptaciju dva	Budzet nadležnih institucija	Budzet nadležnih institucija	

						<p>vidikovca i izradu projektne dokumentacije za turističku signalizaciju);</p> <p>2.TIVAT - unaprjeđenje i održavanje pješačkih staza na Vrmcu i Lušnici;</p> <p>3.MOJKOVAC - uređenje Vidikovca "Tarski pogled".</p>			
<p>2.1.15. Sprovođenje mjera i aktivnosti na održavanju postojeće i postavljanju nove turističke signalizacije duž magistralnih i regionalnih puteva</p>	<p>Broj postojećih (popravljenih) i novih znakova turističke signalizacije</p> <p>- 34 znaka turističke signalizacije i -10 bilborda</p>	<p>MERT/ Lokalne uprave, Uprava za saobraćaj, JP NPCG</p>	<p>I Q 2023.</p>	<p>IV Q 2023.</p>	<p>Realizovano</p>	<p>Postavljena turistička signalizacija na 17 graničnih prelaza – 34 znaka.</p> <p>https://www.instagram.com/mercrnegore/p/CuzGOADoWOP/?next=%2Flike/?next=%2Flike&hl=bg</p> <p>- U saradnji sa NTOCG i HG „Budvanska rivijera“, postavljeni su i informativno-promotivni bilbordi. Kampanja</p>	<p>Budžet MERT</p> <p>250.000,00 €</p> <p>(kumulativno)</p>	<p>Budžet MERT – 48.960,00 eura</p>	

						je trajala pet mjeseci, u periodu jun-oktobar.			
2.1.16. Sprovođenje mjera i aktivnosti na uređenju i mapiranju planinskih staza u okviru Nacionalne mreže planinskih staza	Broj markiranih planinarskih staza 25	MERT/ Planinarski savez CG, planinarski klubovi, LTO-i	I Q 2023.	IV Q 2023.	Djelimično realizovano	- Realizacija radova na uređenju i markiranju planinarskih staza shodno Nacionalnoj mreži planinskih staza shodno sklopljenim ugovorima između Planinskog saveza CG sa 12 planinarskih klubova. Ukupna dužina staza predviđena za održavanje u sezoni „2023.“ je 525,5 km. Određen broj planinskih klubova nije dostavio izvještaj o realizovanim aktivnostima.	Budžet MERT 250.000,00 € (kumulativno)	Budžet MERT – 40.000,00 €	Bolja organizacija i koordinacija rada nosilaca aktivnosti za njihovu implementaciju

2.1.17. Implementacija šengenskog akcionog plana -Ažuriranje Analiza o planinskom turističkom saobraćaju sa susjednim zemljama	Analiza ažurirana	MERT, MUP / Planinarski savez CG, LTO-i, planinarski klubovi	I Q 2023	IV Q 2023	Djelimično realizovano	U 2023. godine su otpočete aktivnosti koje se odnose na izradu Situacione analize za postavljanje signalizacije na tačkama van zvaničnih graničnih prelaza.		/	Bolja organizacija i koordinacija rada nosilaca aktivnosti za njihovu implementaciju
2.1.18. Realizacija projekta „Valorizacija novih i nedovoljno iskorišćenih turističkih atrakcija“	Broj turistički valorizovanih atrakcija 3	MERT/LTO, lokalne uprave	I Q 2023	IV Q 2023	Realizovano	-Izrađena makete srednjovjekovnog Brskova (u saradnji sa LTO Mojkovac) – https://mojkovac.travel/o-nama/projekti/164-3d-maketa-srednjovjekovnog-brskova -Izrađena replike prve štamparske prese na Balkanu – Štamparije Crnojevića i opremanje enterijera u Biljardi sa pratećim namještajem.		Budžet MERT – kofinansiranje 4.900 EUR 37.675 EUR (donacija - projekat DUE MARI)	

						https://me.ekapija.com/news/4239210/izradjena-replika-stamparske-prese-djurdja-crnojevica	<p>Nijesu potrebna sredstva</p>		
						<p>- Uređena pješačka staza Rijeka Crnojevića-Obodska pećina (postavljena turistička signalizacija, klupe i korpe za smeće (u saradnji sa LTO Cetinje)</p>	<p>Budžet MERT</p>	<p>BUDŽET MERT odnosno kofinansiranje 3.552,56 EUR</p>	
<p>MJERA 2.2 Saobraćajna infrastruktura planirana kroz „cross cutting„ dokumente</p>									
<p>2.2.1. Sprovođenje mjera i aktivnosti na održavanju i unaprjeđenju kvaliteta i kapaciteta aerodroma u Crnoj Gori</p>	<p>Broj projekata/aktivnosti sprovedenih u cilju održavanja/ unaprjeđenja kvaliteta i kapaciteta aerodroma u Crnoj Gori</p>	<p>MKI / A.D. Aerodromi Crne Gore</p>	<p>I Q 2023</p>	<p>IV Q 2023</p>	<p>Realizovano</p>	<p>Aerodromi CG su izvršili:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. sanaciju habajućeg sloja na parking pozicijama 3 i 5 u Tivtu; 2. nabavku novog specijalizovanog vatrogasnog vozila. 	<p>Budžet nadležnih institucija</p>		

	4					3. izvršena je nabavka deicing vozila; 4. sanacija krovova terminalnih zgrada u Podgorici i Tivtu,			
2.2.2. Sprovođenje mjera i aktivnosti na poboljšanje avio dostupnosti Crne Gore	Broj novih strateških ruta /direktnih avio –linija 9	MKI / Aerodromi, ToMontenegro	I Q 2023	IV Q 2023	Realizovano	<p>Aerodromi Crne Gore su od 1. januara do 17. decembra opslužili preko 2.452.000 putnika, što čini 31% više u odnosu na isti period 2022. godine, a na nivou od oko 94 odsto u odnosu na 2019. godinu.</p> <p>Tokom 2023. godine, Aerodromi CG uspostavili su 9 novih avio linija, od čega 4 iz Podgorice: Gdansk, Žešov, Madrid i Sarajevo; i 5 iz Tivta: Beč, Brno, Kuvajt, Tashkent, Žešov.</p>	Nisu potrebna finansijska sredstva		

						www.montenegroairports.com			
2.2.3. Sprovođenje mjera i aktivnosti na održavanju postojeće i izgradnja nove infrastrukture u drumskom saobraćaju	Broj aktivnosti na poboljšanju/izgrađenih putnih pravaca 7	MKI / Uprava za saobraćaj, lokalne uprave	I Q 2023	IV Q 2023	Realizovano	Uprava za saobraćaj sprovela: 1.redovno održavanje magistralnih i regionalnih puteva, 2. investiciono presvlačenje asfaltnog kolovoza u sekcijama Podgorica, Kotor, Nikšić, Pljevlja i Berane, 3.investiciono presvlačenje asfaltnog kolovoza, dionica regionalnog puta R-13 Nožica – Lopate, 4.izgradnja bulevara Vilija Branta, 5. izgradnja I faze bulevara Podgorica – Tuzi, 6.sanacija zidova na magistralnom	Budžet nadležnih institucija		

					<p>putu M-5, na dionici magistralnog puta kroz Rožaje, 7. rekonstrukcija magistralnog puta Pljevlja-Metaljka, I faza</p> <p>1.Unapređenje drumske povezanosti u unutrašnjem linijiskom prevozu (uspostavljeno je 348 međugradskih termina vožnje);</p> <p>2.Unapređenje drumske povezanosti u međunarodnom drumskom prevozu (uspostavljeno je oko 200 međunarodnih linija sa Srbijom, Bosnom i Hercegovinom, Albanijom, Kosovom,</p>			
--	--	--	--	--	--	--	--	--

						Sjevernom Makedonijom, Hrvatskom, Njemačkom, Turskom i Luksemburgom.			
2.2.4. Sprovođenje mjera i aktivnosti na unapređenje kvaliteta i kapaciteta graničnih prelaza	Broj aktivnosti / graničnih prelaza sa unaprijeđenim kvalitetom i/ili kapacitetom 1	MUP / MKI	I Q 2023	IV Q 2023	Realizovano	Novi granični prelaz Ranče za međunarodni drumski putnički i robni saobraćaj, na putu Pljevlja – Prijepolje, otvoren je u junu 2023. godine.	Budžet nadležnih institucija	Budžet nadležnih institucija	
2.2.5. Sprovođenje mjera i aktivnosti na održavanju i unapređenju infrastrukture u željezničkom saobraćaju	Broj realizovanih aktivnosti na održavanju i unaprjeđenju željezničke infrastrukture 3	MKI / ŽICG	I Q 2032	IV Q 2023	Realizovano	1.Realizacija aktivnosti u pravcu redovnog održavanja i remonta spavaćih, kušet i sjedećih putničkih vagona za potrebe međunarodnog prevoza kao i remont elektromotornog voza za potrebe lokalnog putničkog saobraćaja;	Budžet nadležnih institucija	Budžet nadležnih institucija	

						<p>2.Uvođenje posebnih turističkih i agencijskih vozova na svim realacijama u svrhu prevoza putnika u okviru organizovanih aranžmana povodom kulturnih događaja;</p> <p>3. Prevoz putnika do atraktivnih turističkih destinacija koje se nalaze u blizini pruge.</p>			
<p>2.2.6. Uspostavljanje lokalnog pomorskog saobraćaja kao integralnog dijela lokalnog saobraćaja (akcenat Bokotorski zaliv), u cilju suzbijanja</p>	<p>Broj uspostavljenih linija lokalnog pomorskog saobraćaja</p> <p>/</p>	<p>MKI, Uprava za pomorski saobraćaj, lokalne samouprave/ MERT, JP MD</p>	<p>I Q 2023</p>	<p>IV Q 2023</p>	<p>Djelimično realizovano</p>	<p>Shodno Planu privremenih objekata Ministarstva ekologije, prostornog planiranja i urbanizma, JPMD je uredilo privremenu lokaciju za vodeni terminal. Na ovaj</p>	<p>Budžet nadležnih institucija</p>	<p>Budžet nadležnih institucija</p>	<p>Bolja organizacija i koordinacija rada nosioca aktivnosti za njihovu implementaciju</p>

uskih grla u drumskom saobraćaju						način je omogućeno prevoznici da bez ikakve naknade koriste terminal i prevoze turiste do željene lokacije. JPMD je u očekivanju dobijanja saglasnosti za korišćenje od nadležnih institucija.			
MJERA 2.3: Komunalna infrastruktura planirana kroz „cross cutting„ dokumente									
2.3.1. Sprovođenje mjera i aktivnosti na održavanje i unapređenje vodosnabdijevanja	Broj projekata/aktivnosti na unapređenju vodosnabdijevanja 54	MPŠV / lokalne uprave	I Q 2023	IV Q 2023	Realizovano	Program podsticanja projekata u vodoprivredi za 2023. godinu obuhvatio je podsticaj za 54 projekta i to kroz: 1. Podršku izgradnji vodovoda na seoskom području, koje finansiraju Opština i mještani u MZ u kojima je planirana izgradnja	Budžet nadležnih institucija	Budžet nadležnih institucija	

						vodovoda – 15 projekata 2. Podršku za individualno vodosnabdijevanje – 39 projekata.			
2.3.2. Sprovođenje mjera i aktivnosti nacionalnih planova upravljanja otpadom	Broj realizovanih projektnih aktivnosti na poboljšanju upravljanja otpadom / sakupljanje i otklanjanje otpada 1 Studija izvodljivosti, 1 konceptualno rješenje, 1 Ugovor, 1 revidirani Glavni projekat	MEPPU / lokalne uprave, NVO, udruženja	I Q 2023	IV Q 2023	Djelimično realizovano	U 2023. godini sprovedene su aktivnostina na sljedećim projektima: 1. Projekat pretvaranja deponijskog biogasa u električnu energiju na deponiju “Možura” Status projekta: Urađena je Studija izvodljivosti, a pri kraju je izrada i revizija Glavnog projekta. Eko fond- finansira izradu Glavnog projekta. 2. Proširenje kapaciteta deponije izgradnjom novih	Budžet nadležnih institucija	Budžet nadležnih institucija	Forimiranje Regionalnog centra za upravljanje otpadom u Bijelom Polju za sjeverni region Crne Gore (Bijelo Polje, Berane, Plav, Andrijevicu, Rožaje, Kolašin, Mojkovac, Pljevlja, Žabljak, Petnjicu i Gusinje) Status projekta: Sprovedene su aktivnosti na stvaranju uslova za izradu tehničke dokumentacije, odnosno izrade Studije izbora lokacije za pomenuti regionalni centar.

					<p>sanitarnih kada na deponiju "Možura"</p> <p>Status projekta: Na osnovu konceptualnog rješenja uradiće se Studija izvodljivosti sa idejnim rješenjem koja bi bila osnova za raspisivanje tendera po principu „projektuj i izgradi.</p> <p>3.Projekat zatvaranja i rekultivacije privremenog skladišta komunalnog i nepasnog građevinskog otpada na lokaciji Bakovići u Opština Kolašin</p> <p>Status projekta: Zaključen je ugovor za izradu idejnog rješenja na osnovu koga će se raspisati javno</p>			
--	--	--	--	--	--	--	--	--

						<p>nadmetanje za izradu glavnog projekta i izvođenje radova po principu "projektuj i izgradi". Procijenjena vrijednost radova od strane Opštine Kolašin je 4.200.000,00 €.</p> <p>4.Sanacija neuređenog odlagališta Zakršnica u Mojkovcu</p> <p><u>Status projekta:</u> Revidovan je Glavni projekat, a radovi su otpočeli u maju 2023. godine. U toku je sanacija ovog neuređenog odlagališta.</p>			
2.3.3. Rješavanje problema nedovoljnog broja parking mjesta u turističkim mjestima	Broj novih parking mjesta po opštinama 529	Lokalne uprave	I Q 2023	IV Q 2023	Djelimično realizovano	Izgrađena su sledeća nova parking mjesta: 1.Opština Budva – 280 parking mjesta;	Budžet nadležnih institucija	Budžet nadležnih institucija	Intenziviranje aktivnosti na njenoj implementaciji

						2. Opština Tivat – 71 parking mjesta; 3. Glavni grad Podgorica – 140 parking mjesta + 38 parking mjesta,			
2.3.4. Realizacija projekta „Odgovorni turizam“ (zelena i cirkularna ekonomija)	Broj „zelenih“ smještajnih kapaciteta (sa „eko“ oznakom) 14 objekata sa eko oznakom (EcoLabel, Travel Life, Green key)	MERT/ Turistička privreda	I Q 2023	IV Q 2023	Realizovano	1.Zelena ekonomija – Podrška projektima koji se odnose na uvođenje eko sertifikata u ugostiteljske objekte 2. Cirkularna ekonomija – Uvođenje sistema za tretman otpadnih voda ("RUŽA VJETROVA" RESORT BAR) Nabavka Uređaja za kompletan tretman sanitarno-fekalnih voda.	50.000,00€ Budžet (MERT)	Neurošena sredstva	

MJERA 2.4 Energetska infrastruktura planirana kroz „cross cutting„ dokumente

<p>2.4.1. Sprovođenje aktivnosti na poboljšanju snabdijevanja električnom energijom</p>	<p>Broj sprovedenih projektnih aktivnosti na poboljšanju elektro-snabdijevanja</p> <p style="text-align: center;">9</p>	<p>MKI / CGES</p>	<p>I Q 2023</p>	<p>IV Q 2023</p>	<p>Realizovano</p>	<p>Elektroprivreda Crne Gore AD Nikšić u 2023. godini je sproveda niz aktivnosti na poboljšanju elektro-snabdijevanja: Remont TE Pljevlja; nabavka nedostajućih količina el.energije za vrijeme trajanja remonta TE Pljevlja; nabavka dijela nedostajućih količina električne energije za jun i treći kvartal prema Energetskom bilansu Crne Gore; nabavka dijela nedostajućih količina električne energije za jun, jul, avgust, septembar.</p>	<p>Budžet nadležnih institucija</p>	<p>Budžet nadležnih institucija</p>	
<p>2.4.2. Sprovođenje aktivnosti na poboljšanju</p>	<p>Broj sprovedenih projektnih</p>	<p>MKI / CEDIS</p>	<p>I Q 2023</p>	<p>IV Q 2023</p>	<p>Realizovano</p>	<p>CEDIS: Tokom 2023. godine realizovano je niz projekata na</p>	<p>Budžet nadležnih institucija</p>	<p>Budžet nadležnih institucija</p>	

distributivne elektro-energetske mreže	aktivnosti na poboljšanju distributivne elektro-energetske mreže 65					poboljšanju snadbijevanje električnom energijom, a koji su se odnosili na rekonstrukciju/ adaptaciju/ izgradnju trafostanica, nabavke transformatora i niz drugih projekata iz domena nadležnosti CEDIS-a.			
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

OPERATIVNI CILJ 3: Unaprijeđen kvalitet i kvantitet smještajnih kapaciteta

INDIKATORI UČINKA	Polazna vrijednost 2019. godina	Ostvarena vrijednost 2023. godina	Prelazna vrijednost 2023. godina	Ciljna vrijednost 2025. godina
Broj ležaja u hotelima i sl. objektima sa 4 i 5*	24.598	31.247	34.700	40.200
Broj ležaja u hotelima i sl. objektima sa 3*	9.210	11.819	10.000	11.000

Aktivnost	INDIKATORI REZULTATA i postignute vrijednosti na kraju izvještajnog perioda	Institucije odgovorne za sprovođenje aktivnosti	Datum početka	Datum završetka	Status realizacije AAA 	Novi rok za realizaciju (uz odgovarajuće obrazloženje)	Sredstva planirana za sprovođenje aktivnosti/ planirani izvor finansiranja	Sredstva realizovana /izvor finansiranja	Preporuke za naredni period sprovođenja
MJERA 3.1: Hoteli i sličan smještaj – Povećanje udjela hotelskih kapaciteta u ukupnim kapacitetima za smještaj									
Sprovođenje monitoringa realizacije ugovornih obaveza za hotele iz prioritetnih turističkih projekata	Izveštaj pripremljen Pripremljen izvještaj za 2023. godinu 1	MERT	I Q 2023	IV Q 2023	Realizovano	Usvojeni su izvještaji za period januar -jun i jul- decembar 2023. godine. Sprovedene su aktivnosti na angažovanju supervizora za projekat „Mamula“ i izrada Studije izvodljivosti za rekonstrukciju stare ili izgradnju nove žičare postojećom trasom žičare na Savinom kuku, Žabljak.	Budžet (MERT) 120.000,00€	Utrošena sredstva 62.000,00€ Budžet MERT	
3.1.2. Sprovođenje monitoringa o realizaciji	Izveštaj je pripremljen	MERT	I Q 2023	IV Q 2023	Realizovano	Na sjednici Vlade Crne Gore 29. decembra 2023. usvojena je			

ugovornih obaveza za hotele koji su privatizovani u prethodnom periodu	Usvojena Informacija o realizaciji zaključaka					informacija o realizaciji zaključaka br.07-8464/2 od 12.januara 2023. godine Informacija o realizaciji Zaključaka br. 07-8464/2 od 12. januara 2023. godine - zaključci (www.gov.me)			
3.1.3. Izrada analize postojećeg regulativnog okvira u turističkoj industriji sa predlogom mjera za unaprijeđenje biznis ambijenta za investiranje u turizam i ugostiteljstvo	Urađena Analiza	MERT	I Q 2023	IV Q 2023	Nerealizovano	Aktivnost se preusmjerava na 2024. godinu, jer je vezana za donošenje novog Zakona o turizmu i ugostiteljstvu	38.573,25€ Budžet (MERT)	Neurošena sredstva	
3.1.4. Izrada i odabir ponuđača za štampanje brošura o podsticajnim	Broj odštampanih brošura za potencijalne investitore	MERT	I Q 2023	IV Q 2023	Realizovano	Odsjek za praćenje investicija u turizmu u MERT-u je izradio brošuru, zbog čega nisu bila	7.699,47 € Budžet (MERT)	Neurošena sredstva	

mjerama dostupnim kroz različite programe podrške za domaće i strane investitore	1					potreba sredstva za odabir ponuđača i štampanje iste.			
3.1.5. Realizovanje međunarodnih i domaćih investicionih promotivnih aktivnosti, studijska putovanja i stručna usavršavanja	Realizovane promotivne aktivnosti, broj studijskih putovanja i stručnih usavršavanja	MERT	I Q 2023	IV Q 2023	Nerealizovano	Nijesu realizovana studijska putovanja i stručna usavršavanja	Budžet (MERT) 35.271.03 €	Neurošena sredstva	

Operativni cilj 4: Unaprijeđen kvalitet diverzifikovanog turističkog proizvoda				
INDIKATORI UČINKA	Polazna vrijednost 2021. godina	Ostvarena vrijednost 2023. godina	Prelazna vrijednosti 2023. godina	Ciljna vrijednost 2025. godina
Broj novih turističkih proizvoda	1	5	+2	+1

Aktivnost	INDIKATORI REZULTATA i postignute vrijednosti na kraju izvještajnog perioda	Institucije odgovorne za sprovođenje aktivnosti	Datum početka	Datum završetka	Status realizacije AAA 	Novi rok za realizaciju (uz odgovarajuće obrazloženje)	Sredstva planirana za sprovođenje aktivnosti/ planirani izvor finansiranja	Sredstva realizovana /izvor finansiranja	Preporuke za naredni period sprovođenja
MJERA 4.1 Unaprjeđenje kvaliteta ponude									
4.1.1 Realizacija podsticajnih mjera u oblasti turizma – Jačanje turističkog tržišta (Javni poziv za sufinansiranje projekata iz oblasti manifestacionog turizma, kulturnog, kamping i drugih vidova turizma)	Broj podržanih projekata kroz javne pozive 76	MERT / NTOCG, MKM	I Q 2023	IV Q 2023	Realizovano	Program podsticajnih mjera za 2023. godinu usvojen je na sjednici Vlade koja je održana krajem maja 2023. Programom je bila predviđena realizacija podrške turističkoj privredi kroz 5 mjera (Mjere I, II i III je realizovalo Ministarstvo, dok je IV i V mjeru realizovala NTOCG. Kroz mjere je podržano 76 projekata, od kojih 6 je podržala NTOCG. Predlog programa podsticajnih mjera	Budžet MERT 500.000,00€ Budžet nadležnih institucija	Utrošeno: 348.080,00 eura; Budžet MERT	

						u oblasti turizma za 2023. godinu (www.gov.me)			
MJERA 4.2. Diverzifikacija turističkog proizvoda									
4.2.1 Program razvoja ruralnog turizma Crne Gore 2023-2025. godine s Akcionim planom	Usvojen program	MERT /	I Q 2023	II Q 2023	Realizovano	Napomena: Tokom 2023. godine, ukazala se mogućnost da se iskoriste sredstva donirana od strane EU komisije, i to za izradu Programa razvoja ruralnog turizma CG 2023-2025. godine. S obzirom na uspostavljeni trend razvoja ruralnog turizma u periodu 2019-2022. godine, a posebno sa aspekta njegovog doprinosa razvoju Sjevera Crne Gore, to je odlučeno da se pristupi izradi ovog dokumenta,		Budžet MERT – Nema budžetskih izdvajanja Donacija EU komisije	

					<p>shodno čemu je predmetna aktivnost obuhvaćena ovim izvještajem iako nije bila planirana Akcionim planom za 2023. godinu.</p> <p>—————</p> <p>Vlada Crne Gore je usvojila Program razvoja ruralnog turizma Crne Gore 2023-2025.godine s Akcionim planom, na sjednici 30. juna 2023. godine.</p> <p>Program je izrađen u sklopu projekta “Instrument for Pre-Accession Assistance (IPA II) 2014-2020” - COVID Complementary measure - Support to SME in Montenegro.</p>			
--	--	--	--	--	--	--	--	--

						Posredstvom Delegacije Evropske komisije angažovan je ekspert za oblast ruralnog turizma.			
4.2.2. Izrada Programa razvoja nautičkog turizma Crne Gore 2023-2025. godine s Akcionim planom	Usvojen program	MERT / ino-konsultanti	I Q 2023	IV Q 2023	Nerealizovano	Zbog nedostatka finansijskih sredstava, namjera je bila da se aktivnost realizuje kroz EUSAIR projekat. U junu 2023. godine u Zagrebu, održana je konferencija) „Održivi nautički turizma” kao dio programa hrvatskog predsjedanja Strategijom Europske unije za jadransku i jonsku regiju (EUSAIR). Na konferenciji je pokrenuta inicijativa za izradu Regionalne strategije za nautički turizam.	Nisu potrebna sredstva		

						Strategija je trebala da obuhvati i crnogorski akvatorijum.			
4.2.3. Učešće na specijalizovanim međunarodnim sajmovima i konferencijama i prezentacija ponude zdravstvenog turizma Crne Gore na istim	Broj posjećenih sajmova i konferencija i broj održanih prezentacija 2 konferencije On-line sastanci	MERT, MZ / Klaster zdravstvenog turizma, privatni sektor, NTO, LTO-i, PKCG, MKM, FTH-UCG	I Q 2023	IV Q 2023	Realizovano	Učešće predstavnika Ministarstva na konferenciji „Obrazovanje i vještine u medicinskom i turizmu blagostanja“, koja je bila prateći događaj 68 sastanka UN Tourism Regionalne konferencije za Evropu. https://webunwto.s3.eu-west-1.amazonaws.com/s3fs-public/2023-05/GIN1%20v.5_0.pdf?VersionId=MnCjTCzZgyCNts5yhrqSupsux2k_0vkQ	100.000,00€ (kumulativ)		

					<p>-MERT je u saradnji sa Ministarstvom turizma Maldiva i NTO Crne Gore organizovalo konferenciju pod nazivom “Bridging Tourism Destinations”, u periodu od 11 do 12. maja 2023. godine u Budvi, u okviru koje je realizovan panel “Medicinski , Wellness&Spa turizam. https://bridgingtourism.me/</p> <p>- Učešće na online sastancima UNWTO radne grupe o zdravlju i turizmu i putovanjima</p> <p>NTO CG prezentuje ponudu u oblasti zdravstvenog turizma u okviru</p>	<p>Budžet (MERT) 36.342,53 eura</p> <p>Budžet MERT – Nema budžetskih izdvajanja</p>	
--	--	--	--	--	---	---	--

						sveukupne pomocije turističke ponude destinacije.			
4.2.4. Organizovanje konferencija, sajмова i edukativnih seminara u Crnoj Gori na temu zdravstvenog turizma, kao i afirmacija i jačanje udruženja zdravstvenog turizma	Broj organizovnih konferencija, sajмова i seminara zdravstvenog turizma 5 radionica 1 konferencija	MER, MZ, Klaster zdravstvenog turizma / MKM, FTH-UCG, MF, Institut "Dr S. Milošević", PKCG	I Q 2023	IV Q 2023	Realizovano	U okviru projekta ARIST - Značaj fizičke aktivnosti, ishrane i rehabilitacije na psihofizičko zdravlje sportista i rekreativaca, potencijal za razvoj zdravstvenog turizma realizovane su aktivnosti u smislu organizacije i učešća na edukativnim radionicama i seminarima u sjevernom regionu Crne Gore (5 radionica), u saradnji sa Medicinskim fakultetom Univerziteta Crne Gore. Teme su bile zdravstveni i sportski turizam.	MERT je pružilo finansijsku podršku projektu u iznosu od 7.990,00 eura, kroz realizaciju aktivnosti 2.2.8. iz PRZT.		

					https://www.ucg.ac.me/objava/blog/1283/objava/1730-01-medicinski-fakultet-nosilac-projekta-arist			
					<p>XII Međunarodna konferencija i edukativna radionica pod nazivom "UPRAVLJANJE U ZDRAVSTVENOM TURIZMU" održana 04-05. novembra 2023. godine u hotelu "Splendid Conference & Spa resort. U okviru konferencije održana obuka i dva seminara pod nazivom „Kreiranje i implementacija savremenog Spa&Wellness koncepta“ i „Edukacija, selekcija i zapošljavanje stručnog kadra u spa/Wellness centrima“</p>			

						https://isme.me/sr_ME/podrska-razvoju-zdravstvenog-turizma_p5344.html			
OPERATIVNI CILJ 5: Unaprijeđeni ljudski resursi, znanja i vještine u turizmu									
INDIKATORI UČINKA		Polazna vrijednost 2021. godina	Ostvarena vrijednost 2023. godina			Prelazna vrijednost 2023. godina		Ciljna vrijednost 2025. godina	
Broj obuka i do-obuka za kadar u turizmu		0	11			10		15	
Aktivnost	INDIKATORI REZULTATA i postignute vrijednosti na kraju izvještajnog perioda	Institucije odgovorne za sprovođenje aktivnosti	Datum početka	Datum završetka	Status realizacije AAA 	Novi rok za realizaciju (uz odgovarajuće obrazloženje)	Sredstva planirana za sprovođenje aktivnosti/ planirani izvor finansiranja	Sredstva realizovana /izvor finansiranja	Preporuke za naredni period sprovođenja
MJERA 5.1 Razvoj programa za cjeloživotno obrazovanje kadra u turizmu									
5.1.1. Realizacija Plana za unaprjeđenje obrazovnih programa sa	Broj unaprijeđenih / novih obrazovnih programa	MP, CSO, Fakulteti za turizam, MERT /	I Q 2023	IV Q 2023	Realizovano	Ministarstvo prosvjete - Iz oblasti turizma i ugostiteljstva kao prioritenog	Budžet nadležnih institucija	Budžet nadležnih institucija	

<p>ciljem povećanja konkurentnosti kompetencija i vještina kadra u turizmu primjera</p>	<p>6 modularnih programa</p> <p>1 Studijski program za realizaciju master studija na engleskom jeziku - Fakultet za turizam - Univerziteta „Mediteran“ Podgorica</p>	<p>PK CG, turistička privreda</p>				<p>sektora, urađeni su prvi modularizovani obrazovni programi (OP), ukupno 6 OP (kuvarstvo 2, restoraterstvo 2, poslastičarstvo 1 i turizam 1), čime su obuhvaćena sva zanimanja potrebna tržištu rada, koja su usklađena sa potrebama u dijelu znanja, vještina i kompetencija. Svi navedeni programi su u primjeni.</p> <p>Fakultet za turizam - Univerziteta „Mediteran“ Podgorica, realizuje praktičnu nastavu za studente u saradnji sa hotelima Voco, Aurel, Hilton, Azul Beach Resort Montenegro,</p>			
--	--	-----------------------------------	--	--	--	--	--	--	--

					<p>Bristol i sa grupacijom Montenegro Tourism Service koju sačinjava 14 kompanija.</p> <p>Poziv za stručno osposobljavanje MONTENEGRO TOURIST SERVICE DMC</p> <p>http://ftht.unimediteran.net/?p=5132</p> <p>Prisustvo studenata na prezentaciji Hotela Heritage Grand u Perastu</p> <p>http://ftht.unimediteran.net/?p=4715</p> <p>Program stručnog osposobljavanja One & Only</p> <p>https://www.instagram.com/p/CzWe87Rou_B</p>			
--	--	--	--	--	--	--	--	--

5.1.2. Realizacija Plana za unapređenje sistema zapošljavanja studenata i mladih u turizmu, sa ciljem zadovoljenja potreba turističke privrede za visoko-obrazovnim kadrom	Broj zaposlenih studenata/kinja i mladih 1 074 (531 žena)	ZZZCG, MP, MERT / PK CG	I Q 2023	IV Q 2023	Realizovano	<p>U 2023. godini zaposleno je 2.964 sezonskih radnika, što je za 0,7% više u odnosu na prethodnu godinu. U djelatnosti „usluge smještaja“ Zaposleno je 876 mladih starosti do 29 godina (388 žene), dok je u ostalim uslužnim djelatnostima, koje su posredno ili neposredno vezane za turizam i ugostiteljstvo bilo zaposleno 198 mladih (143 žene).</p> <p>U saradnji sa Studentskim parlamentom realizovani su sajmovi sezonskog zapošljavanja: 1.u Podgorici i Kotoru na kojima je učestvovalo 75 poslodavaca većinom iz oblasti</p>	Budžet nadležnih institucija	Budžet nadležnih institucija	
---	--	-------------------------	----------	-----------	--------------------	---	------------------------------	------------------------------	--

					<p>turizma i ugostiteljstva; 2. u Podgorici i Tivtu, pod nazivom »Summer Job«, na kojem je učestvovalo 70 poslodavaca iz oblasti turizma i srodnih djelatnosti koji su ponudili preko 1.000 radnih pozicija nezaposlenim licima, studentima i maturantima.</p> <p>Predstavnici ZZZCG aktivno su uključeni u rad RG za sprovođenje programa „Garancija za mlade“ koji se realizuje u državama članicama Evropske unije, sa ciljem obezbjeđivanja održivosti integracije mladih</p>			
--	--	--	--	--	---	--	--	--

						<p>ljudi na tržište rada (15-29);</p> <p>Mjere aktivne politike zapošljavanja su uključile 1.703 nezaposlenih lica.</p> <p>Izveštaj-o-radu-ZZZCG-za-2023.-godini-KONAČNI-31.1.2024.-PDF.pdf</p>			
5.1.3. Izrada vodiča za efikasnije korišćenje raspoloživih fondova EU u oblasti turizma	Izrađen vodič za korisnike EU fondova iz sektora turističke privrede i LTO-a	Kancelarija za evropske integracije	I Q 2023.	IV Q 2023.	Nerealizovano	Aktivnost nije realizovana usled promjene prioritizacije aktivnosti od strane upravljačkog kadra	Budžet nadležne institucije	Budžet nadležnih institucija	
MJERA 5.2 Unapređenje znanja i vještina zaposlenih u turizmu									
5.2.1. Organizovanje obuka/ kurseva za zaposlene u LTO	Broj obuka / kurseva 8	MERT, NTO CG / Uprava za kadrove	I Q 2023.	IV Q 2023.	Realizovano	NTO CG je realizovala edukativni program za predstavnike lokalnih turističkih organizacija. Održano je 8 edukativnih događaja, na	Budžet nadležnih institucija	Budžet nadležnih institucija	

						kojima je učestvovalo po 10 predstavnica lokalnih turističkih organizacija.			
5.2.2. Organizovanje edukativnih radionica / seminara turističkoj privredi	Broj radionica / seminara 1 radionica 1 okrugli sto	MERT / CSO, ZZZCG, Fakulteti za turizam, PK CG, nadležne / specijalizovane institucije	I Q 2023	IV Q 2023	Realizovano	U 2023. godini su realizovane edukacije za vlasnike seoskih domaćinstava kao i vlasnike privatnog smještaja, u sva tri regiona, na temu "Fiskalizacija, edukacija i promocija". Edukacija je rađena u saradnji sa Upravom prihoda i carina i lokalnim turističkim organizacijama. Na Univerzitetu „Mediteran“ Podgorica, Fakultetu za turizam, održan je okrugli sto o temi „Izazovi turizma XXI vijeka kroz	Budžet MERT – nije bilo budžetskih izdvajanja.	Budžet nadležne institucije	

						saradnju kontinentalnog i primorskog turizma“.			
5.2.3. Organizovanje obuka / seminara sa ciljem unapređenja znanja turističkih vodiča (poseban akcenat na nevalorizovane segmente kulturne baštine, kao i na kulturna i prirodna dobra koja se nalaze na listi svjetske baštine UNESCO-a)	Broj obuka / seminara 68 polaznika završilo obuku za turističkog vodiča/kinju	MP, MKM, CSO fakulteti za turizam / MERT, PK CG	I Q 2023	IV Q 2023	Realizovano	Kod licenciranih organizatora obrazovanja, realizovane su obuke za zanimanje Turistički vodič/kinja za 2023.: 1. OO Edukativni centar ARHIMED: 10 polaznika; 2.Fakultet za pomorstvo i turizam Bar: 13 polaznika; 3.Fakultet za mediteranske poslovne studije Tivat:15 polaznika 4.Fakultet za turizam „Montenegro Tourism School“,	Budžet nadležne institucije		

						Univerziteta „Mediteran” Podgorica: 30 sertifikata.			
5.2.4.. Organizovanje obuka / seminara kadra u cilju dobijanja licenci za planinske vodiče, vodiče za kanjoning, speleološki vodiči i dr.	Broj obuka / seminara 1 obuka – 12 licenciranih ispitivača za zanimanje planinski vodič/kinja	MP, CSO fakulteti za turizam / MERT, PK CG, specijalizovana udruženja	I Q 2023	IV Q 2023	Djelimično realizovano	Ministarstvo prosvete - U 2023 godini Licencirani organizatori obrazovanja za zanimanje planinski vodič/kinja nisu realizovali obuke za ovo zanimanje, zbog toga jer nema licenciranih ispitivača za ovo zanimanje, zbog čega nisu u mogućnosti da organizuju ispit i izdaju odgovarajuće sertifikate. (Postoje dva licencirana organizatora obuke za ovo zanimanje).	Budžet nadležne institucije		Intenziviranje aktivnosti nosioca zaduženih za njenu implementaciju

					<p>Ispitni centar je u 2023 godini raspisao javni poziv za licencirane ispitivače za zanimanje Planinski vodič/kinja, obučeno je 12 ispitivača koji su dobili licencu Ministarstva prosvjete. Ovim su stvoreni preduslovi za realizovanje obuke i sticanje licence za zanimanje Planinski vodič/kinja.</p> <p>Organizovanje obuke u cilju dobijanja licenci za vodiče za kanjoning i speleološke vodiče nije realizovano jer ne postoje usvojeni programi obuke za navedena</p>			
--	--	--	--	--	---	--	--	--

						zanimanja kao ni ovlašćeni - licencirani organizatori obuke.			
MJERA 5.3 Obuka i sertifikacija – globalni turistički trening program (Global Sustainable Tourism Training Program – STTP i drugi)									
5.3.1. Organizovane radionice – edukacija, sertifikacija i kontinuirano međunarodno umrežavanje u održivom upravljanju destinacijom	Broj sertifikovanih predstavnika/ca 2	MERT, NTO CG / GSTC, Green Destinations, specijalizovana udruženja	I Q 2023	IV Q 2023	Realizovano	Dvije predstavnice MERT-a su dobile sertifikat na osnovu završene GSTC obuke (Global Sustainable Tourism counce) Dvije predstavnice NTOCG učestvovala su na konferenciji Green Destinations u Estoniji. Za dvije predstavnice NTO CG organizovana je studijska posjeta Sloveniji kao primjeru dobre prakse za održivo	10.000,00 € Budžet (MERT)	10.000,00 €	

						upravljanja destinacijom.			
						Predstavnici NTO CG učestvovali su u radu ETC grupe za održivi razvoj i ETC grupe Chapter Earth. U 2023. god. Održana su 4 sastanka ovih radnih tijela.			
OPERATIVNI CILJ 6: Razvoj digitalnih, inovativnih rješenja i novih tehnologija u turizmu									
INDIKATORI UČINKA		Polazna vrijednost 2021. godina	Ostvarena vrijednost 2023. godina			Prelazna vrijednost 2023. godina		Ciljna vrijednost 2025. godina	
Broj implementiranih inovativnih / digitalnih projekata		0	3			3		5	
Aktivnost	INDIKATORI REZULTATA I postignute vrijednosti na kraju izvještajnog perioda	Institucije odgovorne za sprovođenje aktivnosti	Datum početka	Datum završetka	Status realizacije	Novi rok za realizaciju (uz odgovarajuće obrazloženje)	Sredstva 86system86aci za sprovođenje aktivnosti/ planirani izvor finansiranja	Sredstva realizovana /izvor finansiranja	Preporuke za naredni period sprovođenja
					AAA 				
MJERA 6.1. Digitalna transformacija poslovanja u turizmu									
6.1.1. Izrada integrisanog informacionog sistema sa	Izrađen informacioni sistem	MF/MJU, MERT, MONSTAT, Uprava za inspeksijske	I Q 2023	IV Q 2023	Djelimično realizovano	I-IVQ 2025 Aktivnost se nastavlja u okviru	Budžet nadležnih institucija	Budžet nadležnih institucija	Bolja organizacija i koordinacija rada

mobilnom aplikacijom koji će povezivati sve neophodne institucije i sistematizacija čiji podaci će doprinijeti kvalitetnom i tačnom obračunu turističkog prometa	Formirana radna grupa	poslove, Uprava prihoda i carina, NTO				Projekta "Suzbijanja neformalne ekonomije" čiji je nosilac Ministarstvo finansija			nosioca aktivnosti za njenu implementaciju
6.2.2. Realizacija projekta „Digitalna transformacija i osnaživanje turističkog brenda“	Broj digitalnih platformi/sajtova: 2 Postavljeni interaktivni ekrani (totemi) 1	MTEORIRS/ MJU	I Q 2023	IV Q 2023	Realizovano	- Izrađena aplikacija "Montenegro Village Explorer" u cilju promocije seoskih domaćinstava za registrovana seoska domaćinstva u Crnoj Gori koja je dostupna na Apple storu i Google play-u i besplatna je za upotrebu; - u opštini Žabljak, kroz Program podsticajnih mjera za 2023. godinu –	125.000,00€ Budžet (MERT)	Budžet - 25.000,00€.	

						<p>projekat „Eco smart“, postavljen je jedan interaktivni ekran (totem) u cilju kvalitetnije prezentacije ponude u Opštini - https://www.instagram.com/to_zabljak/p/C8MX4S9IBxP/?locale=es_LA;</p> <p>- izrađen je WEB sajt LTO Plav https://www.plavo.me.</p>			
<p>6.2.3. Izrada softverskih rješenja u svrhu promocije i izrade analiza za došenje politika u oblasti turizma</p>	<p>Izrađena zajednička digitalna online platforma za Italiju, Albaniju i Crnu Goru na kojoj je prikazano kulturno i prirodno nasljeđe ove tri zemlje (Projekat Due Mari)</p>	<p>MTEORiRS / Međunarodni partneri</p>	I Q 2023	IV Q 2023	Realizovano	<p>U okviru projekta Due Mari – Next Generation Tourism Development, koji je finansiran pod okriljem Interreg IPA CBC Italija – Albanija - Crna Gora 2014-2020, na projektu su u 2023. godini realizovane aktivnosti koje se odnose na digitalizaciju kroz</p>	<p>185.000,00€ Donatorska finansijska sredstva</p>	<p>Utrošeno: 139.905,39 €</p>	

	<p>Digitalna platforma izrađena</p>					<p>unos podataka u VR formi, videa i informacija o 160 lokaliteta u Crnoj Gori na zajedničku online platformu tri države (na engleskom i crnogorskom jeziku), potom unos podataka na crnogorsku platformu sa 266 lokaliteta, potom nabavku interaktivnih totema druge tehničke opreme, back up servere, ali i promotivne aktivnosti koje uključuju izradu kataloga projekta, kampanju digitalnog marketinga na društvenim mrežama i organizaciju nekoliko radionica (online i uživo) i završne konferencije na kojoj su rezultati predstavljeni široj javnosti. Web adresa zajedničke</p>			
--	--	--	--	--	--	---	--	--	--

						platforme je www.duemarivirtu.com			
Operativni cilj 7: Crna Gora - globalno prepoznata turistička destinacija									
Indikator učinka		Početna vrijednost		Ostvarena vrijednost		Prelazna vrijednost		Ciljna vrijednost	
		2019. godine		2023. godine		2023. godine		2025. godina	
Povećanje broja noćenja turista sa prioriternih tržišta (Francuska, Velika Britanija, Njemačka, Poljska, Rusija, Srbija, Kosovo, BiH, Makedonija, Albanija)		10,6 mil.		+ 7,5% (11,5 mil.)		+ 3%		+ 5%	
Aktivnost	INDIKATORI REZULTATA i postignute vrijednosti na kraju izvještajnog perioda	Institucije odgovorne za sprovođenje aktivnosti	Datum početka	Datum završetka	Status realizacije	Novi rok za realizaciju (uz odgovarajuće obrazloženje)	Sredstva planirana za sprovođenje aktivnosti/ planirani izvor finansiranja	Sredstva realizovana /izvor finansiranja	Preporuke za naredni period sprovođenja
					AAA 				
MJERA 7.1 Poboljšanje pozicioniranja destinacije na međunarodnom tržištu									
7.1.1 Definisane prioriternih tržišta, priprema i implementacija programa promocije	Donijet i realizovan program za različita tržišta 1	NTO CG /privatni sektor, LTO	I Q 2023	IV Q 2023	Realizovano	Programom rada NTO CG za 2023. godinu definisana su prioriterna tržišta i plan aktivnosti po svakom tržištu. Planovi su realizovani preko 90%.	Budžet nadležnih institucija	Budžet nadležnih institucija	

7.1.2 Umrežavanje (stvaranje partnerstava) na nacionalnom i lokalnom nivou	Broj akata o saradnji 24 akta o saradnji 1 ugovor o strateškom partnerstvu	NTO CG, LTO-i, lokalne uprave/ MERT, turistička privreda	I Q 2023	IV Q 2023	Realizovano	NTO CG realizuje niz aktivnosti u saradnji sa partnerima. U 2023. godini zaključena su 24 akta kojim je predviđena saradnja u dijelu realizacije aktivnosti u oblasti turizma. Kada su u pitanju ugovori o strateškom partnerstvu u 2023. godini ostvareno je partnerstvo sa nacionalnim avioprevoznikom kompanijom Air Montenegro.	Budžet nadležnih institucija	Budžet nadležnih institucija	
7.1.3 Sprovođenje istraživanja u turizmu	Broj istraživanja 5	NTO CG	I Q 2023	IV Q 2023	Realizovano	U 2023. godini NTO CG je realizovala istraživanje gostiju. Takođe, u cilju praćenja trendova na emitivnom tržištu, obezbijedena su istraživanja za	Budžet nadležne institucije	Budžet nadležne institucije	

						<p>tržišta Njemačke i Francuske.</p> <p>NTO CG je pružila podršku i za istraživanja koje su sprovele LTO Kotor i LTO Cetinje u pravcu unapređenja kvaliteta destinacija. Ukupno 5 istraživanja.</p>			
--	--	--	--	--	--	---	--	--	--

IV PREPORUKE ZA NAREDNI PERIOD SPROVOĐENJA

Prilikom izrade Izvještaja o realizaciji Akcionog plana za 2023. godinu, kao i za prethodnu godinu, konstatovane su glavne prepreke / izazovi u efikasnijem realizovanju aktivnosti, a koje se odnose na nedovoljna finansijska sredstva (za veliki broj aktivnosti, Zakonom o budžetu su opredijeljeni niži iznosi od inicijalno traženih) i neadekvatna među-resorna koordinacija rada (turistički proizvod je kompleksan i direktno, ali i indirektno, zavisi od ažurnosti u radu brojnih stejkholdera na državnom i lokalnom nivou). U cilju bolje realizacije sprovođenja Akcionog plana u narednom periodu, posebno je važna potreba da se uspostavi mehanizam za implementaciju prioriternih ciljeva, kako bi se izbjegle situacije da se, usled promjene izvršne vlasti ili donosioca odluka, realizacija određenih aktivnosti dovodi u pitanje.

Kako bi se sprovođenje Akcionog plana Strategije razvoja turizma Crne Gore 2022-2025. godine, u narednom periodu odvijalo na kvalitetniji način, preporuke po operativnim ciljevima su:

1. Unaprijeđen regulatorni okvir u turizmu uz formalizaciju turističkog prometa (OC 1): neophodno je **jačati snagu institucija i njihovu nezavisnost od personalnih promjena**¹; podići nivo ažurnosti rada na pripremi zakonskih akata, kako bi se poslovanje turističke privrede unaprijedilo, ali i njegov neformalni dio, sveo na minimum. U istom cilju, potrebno je **obezbijediti finansijska sredstva za povećanje broja inspektora** ²(na državnom i lokalnom nivou), kako bi se poboljšala kontrola poštovanja zakonskih odredbi u poslovanju turističke privrede. Takođe, neophodno je **unaprijediti kapacitete MONSTAT-a**³, u svrhu ažurnijeg prikupljanja, obrade i analiza podataka o turističkom prometu. Krajnji cilj ispunjenja navedenih aktivnosti se ogleda u pružanju kvalitetne usluge turistima sa jedne strane, i stvaranju preduslova za stabilne izvore finansijskih sredstava za budžete na državnom i lokalnom nivou, sa druge strane;

Nadležna institucija/ partner	¹ Resorna ministarstva
	² Uprave na inspekcijske poslove na državnom i lokalnom nivou
	³ MONSTAT

2. Unaprijeđena turistička i prateća infra i supra struktura (OC 2): s obzirom da su projekti na poboljšanju turističke i ostale infrastrukture, u najvećoj mjeri višegodišnjeg karaktera i njihova realizacija, uglavnom, zavisi od uspješno provedenih tenderskih postupaka, to se preporučuje **bolja koordiniranost rada svih partnera uključenih u projektne aktivnosti** ⁴ uz intenzivniji rad na kvalitetnijem planiranju obaveza na godišnjem nivou kako bi se izbjegao diskontinuitet u njihovoj realizaciji, tj. prolongiranje na duži period. Takođe, potrebno je **iznaći mogućnosti za pojednostavljenje tenderskih procedura**⁵, kroz, pored ostalog, blagovremeno obezbjeđivanje neophodne prateće dokumentacije uz skraćenje vremena za njihovo izdavanje;

Nadležna institucija/ partner	⁴ Resorna ministarstva i nadležne institucije
	⁵ Ministarstvo finansija – Direktorat za politiku javnih nabavki

3. Unaprijeđen kvalitet i kvantitet smještajnih kapaciteta (OC 3): **Unapređenje zakonske regulative u pravcu poboljšanja poslovnog ambijenta za investitore**⁶, sa akcentom na stvaranje preduslova za završetak investicionih projekata u planiranim rokovima, uz **skraćenje procedura za donošenje**

odluka u sudskim sporovima⁶. Takođe, potrebno je **planirati (i stimulisati) investicione projekte / objekte koji ispunjavanju standarde za održivo poslovanje**⁶, tj. povećanje broja smještajnih kapaciteta sa “eko” oznakom (zelena i cirkularna ekonomija);

Nadležna institucija/ partner	⁶ MTEORiRS i nadležne institucije
----------------------------------	--

4. *Unaprijeđen kvalitet diverzifikovanog turističkog proizvoda (OC 4):* Neophodno je **uspostaviti jednostavniji sistem sprovođenja javnih poziva za izbor najpovoljnijih ponuđača**⁷, intenzivnije **uticati na legalizaciju poslovanja i smanjenje rada na crno**⁷, uz otklanjanje ostalih negativnosti kako bi izvori budžetskih (državnih i lokalnih) sredstava bili stabilni i shodno tome, minimizirali potrebe za umanjena planiranih budžetskih sredstava. Takođe, potrebno je **obezbijediti podršku pružaocima usluga u sektoru turizma pri apliciranju za korišćenje sredstava iz EU i drugih fondova**⁸;

Nadležna institucija/partner	⁷ Ministarstvo finansija i Resorna ministarstva
	⁸ Ministarstvo za evropske polove

5. *Unaprijeđeni ljudski resursi, znanja i vještine u turizmu (OC 5):* **Unaprijediti i proširiti obrazovne programe kroz redovno školovanje u skladu sa potrebama koje prepoznaje tržište rada**⁹. U okviru zakonske regulative, potrebno je **definisati kategoriju „stalni sezonski radnik”**¹⁰, kako bi se radnoj snazi u turizmu obezbijedilo trajnije zaposlenje;

Nadležna institucija/partner	⁹ Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija i obrazovne institucije
	¹⁰ Ministarstvo rada i socijalnog staranja, MTEORiRS, Radna grupa za implementaciju projekta za pojednostavljenje zapošljavanja sezonskih radnika

6. *Razvoj digitalnih, inovativnih rješenja i novih tehnologija u turizmu (OC 6):* Neophodno je **da sve institucije preduzmu aktivnosti iz svog djelokruga rada kako bi svoja programska rješenja međusobno usaglasila**¹¹ i stvorili pretpostavke za njihovo povezivanje u jedan sistem. Neophodno je raditi na animiranju potencijalnih korisnika i organizovati i intenzivirati obuke za korišćenje digitalnih rješenja;

Nadležna institucija/partner	¹¹ Resorna ministarstva i nadležne institucije
---------------------------------	---

7. *Crna Gora - globalno prepoznata turistička destinacija (OC 7):* U cilju definisanja adekvatnog modela za djelovanje i finansiranje turističkih organizacija i upravljanje destinacijom, neophodno je donijeti zakonske pretpostavke, odnosno potrebno je **intenzivirati aktivnosti Radne grupe za donošenje Predloga zakona o izmjenama i dopunama Zakona o turističkim organizacijama**¹². Istim će se jasno precizirati djelokrug rada Nacionalne i turističkih organizacija na lokalnom nivou,

kao i modeli njihove saradnje. Od ključnog značaja je da se definiše model finansiranja NTO CG na način što će namjenski prihodi koji se ostvaruju po osnovu boravišne takse, turističke takse i članskog doprinosa, u zakonima utvrđenim procentima, biti namijenjeni finansiranju programa rada NTO CG¹³. U tom smislu potrebno je **intenzivirati aktivnosti i na donošenju Predloga izmjena i dopuna Zakona o boravišnoj taksu**¹². Takođe, potrebno je **intenzivirati promotivno-informativne aktivnosti na što većem broju potencijalnih emitivnih tržišta**,¹³ kako bi se minimizirala zavisnost ostvarenja turističkog prometa od relativno malog broja ino-tržišta.

Nadležna institucija/partner	¹² MTEORiRS, NTO
	¹³ NTO

Vlada Crne Gore
Ministarstvo turizma

PREDLOG

**AKCIONI PLAN ZA 2024. GODINU
STRATEGIJE RAZVOJA TURIZMA CRNE GORE 2022-2025. GODINE**

Podgorica, jul 2024. godine

Shodno Planu implementacije i monitoringa Strategije razvoja turizma Crne Gore 2022-2025. godine, u skladu sa Programom rada Vlade za 2024. godinu, pripremljen je Akcioni plan za implementaciju Strategije za 2024. godinu (Akcioni plan 2024.). Akcioni plan 2024. godine, pored ostalih, sadrži i aktivnosti koje imaju višegodišnji karakter (nastavak iz Akcionog plana za 2023. godinu). Sve aktivnosti su definisane na osnovu prepoznatih izazova / prepreka u prethodnom periodu, kao i na osnovu praćenja savremenih turističkih tokova. Realizacijom tako pripremljenog Akcionog plana 2024. godine, stvaraju se pretpostavke za ostvarivanje ciljeva definisanih Strategijom razvoja turizma Crne Gore 2022-2025. godine, na što efikasniji i kvalitetniji način.

Akcioni plan 2024. obuhvata 7 operativnih ciljeva sa odgovarajućim indikatorima učinka u smislu polazne vrijednosti 2021/2019. godine, ostvarene vrijednosti 2023. godine i projekcija u vidu ciljne vrijednosti za 2024. godinu, zatim **15 mjera i 57 aktivnosti** sa indikatorima rezultata kao i definisanim rokovima i nosiocima (sa partnerima) za njihovu realizaciju.

Pri izradi Akcionog plana 2024. posebna pažnja je posvećena segmentu orodnjavanja u smislu da, gdje je to moguće, budu definisani rodno senzitivni indikatori. Kada je riječ o kriterijumu procjene uticaja na životnu sredinu, napominjemo da se za sve projekti čija se realizacija odvija (višegodišnji projekti) ili su u planu, moraju sprovesti zakonske procedure i standard koje tretiraju zaštitu životne sredine.

Kroz **Akcioni plan za 2024. godine**, za postizanje operativnih ciljeva predviđen je utrošak u iznosu **12.057.158,01€**, od čega se **91,79% sredstava (11.067.158,01€) odnosi na investicione projekte planirane u okviru Kapitalnog budžeta (Turistička djelatnost)** za 2024. godinu; **8,21% (990.000,00€) iz tekućeg budžeta Ministarstva turizma, ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera (MTEORiRS)** za 2024. godinu. Napominjemo da su, prilikom planiranja sredstava, za realizaciju aktivnosti iz Akcionog plana za 2024. godinu, definisani iznosi sredstava iz Budžeta MTEORiRS-a, dok sredstva za aktivnosti koje su u djelokrugu rada drugih institucija, nisu precizirana (već samo naznačen njihov izvor: Budžet nadležnih institucija), kako ne bi došlo do “preklapanja” u izvještajima o planiranim sredstvima i stepenu iskorišćenosti istih.

Struktura izvora sredstava	Iznos (€)	
	2024.	%
Budžet Crne Gore (kapitalni)	11.067.158,01	91,79
Budžet Crne Gore (tekući)	990.000,00	8,21
UKUPNO	12.057.158,01	100,00

AKCIONI PLAN ZA 2024. GODINU

AKCIONI PLAN ZA 2024. GODINU						
Operativni cilj 1:	Unaprijeđen regulatorni okvir u turizmu uz formalizaciju turističkog prometa					
Indikator učinka 1: Broj usaglašenih zakona/podzakonskih akata	Početna vrijednost 2021. 0	Ostvarena vrijednost 2023. 0		Ciljna vrijednost 2024. 3		
Indikator učinka 2: Povećanje broja noćenja turista u Sjevernom i Centralnom regionu Crne Gore	Početna vrijednost 2021. 741.000 (broj ostvarenih noćenja u Sjevernom i Centralnom regionu CG u 2019. godini kao reper godini)	Ostvarena vrijednost 2023. 917.244 (index 23/19 – 123,77)		Ciljna vrijednost 2024. 920.000 (index 24/23 - 100)		
Mjera / Aktivnost koja utiče na realizaciju Operativnog cilja 1	Indikator rezultata za 2024.	Nadležne institucije	Datum početka	Planirani datum završetka aktivnosti	Sredstva planirana za provođenje aktivnosti u 2024.	Izvor finansiranja
Mjera 1.1: Savjetodavni i regulatorni okvir						
1.1.1 Izrada Zakona o turizmu i ugostiteljstvu	Utvrđen predlog zakona	MTEORIRS	III Q	III Q	22.000,00 € (kumulativ)	Budžet MTEORIRS
1.1.2. Izrada Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o turističkim organizacijama	Utvrđen predlog zakona	Glavni nosilac: MTEORIRS Partner: NTO CG	III Q	IV Q		

1.1.3. Izrada Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o boravišnoj taksi	Utvrđen predlog zakona	Glavni nosilac: MTEORiRS Partner: NTO CG	III Q	IV Q		
Mjera 1.2: Jačanje institucionalnih kapaciteta (Inspeksijske službe i Uprave za statistiku – MONSTAT)						
1.2.1 Sprovođenje aktivnosti na povećanje broja turističkih i drugih inspektora/ki koji vrše nadzor nad sprovođenjem zakona iz oblasti turizma	Broj novo-zaposlenih inspektora/ki	Glavni nosilac: UIP Partner: MTEORiRS	III Q	IV Q		Budžet nadležne institucije
1.2.2. Sprovođenje aktivnosti na organizovanju edukacija, usavršavanje i opremanje inspektora/ki, kao i kreiranje modela za vrijednovanje njihovog rada	Broj inspektora/ki koji su završili/e obuku	Glavni nosilac: UIP MPNiI	III Q	IV Q		Budžet nadležne institucije
1.2.3. Sprovođenje aktivnosti na koordinaciji rada turističke inspekcije i drugih inspeksijskih službi	Broj zajednički sprovedenih inspeksijskih aktivnosti	UIP	III Q	IV Q		Budžet nadležne institucije
1.2.4. Sprovođenje mjera i aktivnosti na povećanju broja službenika/ca i njihove edukacije u Upravi za statistiku – MONSTAT u sektoru koji je zadužen za prikupljanje i obradu podataka za oblast turizma	Broj novozaposlenih službenika/ca odnosno službenika/ca koji/e su završili/e obuku	Glavni nosilac: MONSTAT Partner: MT EORiRS, ekspertska podrška	III Q	IV Q		Budžet nadležne institucije
1.2.5. Organizovanje edukacija, usavršavanja, obuka zaposlenih u lokalnim turističkim organizacijama u dijelu koji se odnosi na prikupljanje podataka o turističkom prometu	Broj službenika/ca koji/e su završili/e obuku	Glavni nosilac: MONSTAT Partner: NTO CG i LTO-i	III Q	IV Q		Budžet nadležne institucije

Operativni cilj 2:		Unaprijeđena turistička i prateća infra i supra struktura				
Indikator učinka: Broj projekata turističke i prateće infra i supra strukture		Početna vrijednost 2021: 0		Ostvarena vrijednost 2023: 25		Ciljna vrijednost 2024: 30
Mjera / Aktivnost koja utiče na realizaciju Operativnog cilja 2	Indikator rezultata za 2024:	Nadležne institucije	Datum početka	Planirani datum završetka aktivnosti	Sredstva planirana za provođenje aktivnosti u 2024:	Izvor finansiranja
Mjera 2.1 Turistička infra i supra struktura						
2.1.1. Nastavak gradnje ski centra „Kolašin 1600“ Kolašin	Broj aktivnosti koje su realizovane u pravcu unapređenja infrastrukture u okviru ski centra Kolašin 1600	Glavni nosilac: MTEORiRS Partner: Uprava za kapitalne projekte (UKP)	III Q	IV Q	1.335.000,89 €	Kapitalni budžet
2.1.2. Nastavak aktivnosti na izgradnji ski centra „Žarski“ Mojkovac	Broj aktivnosti koje su realizovane u pravcu stavljanja u funkciju ski centra „Žarski“	Glavni nosilac: MTEORiRS Partner: Uprava za kapitalne projekte (UKP)	III Q	IV Q	1.335.000,89 €	Kapitalni budžet
2.1.3. Nastavak aktivnosti na izgradnji ski centra „Cmiljača“ Bijelo Polje	Broj aktivnosti koje su realizovane u pravcu stavljanja u funkciju ski centra „Cmiljača“	Glavni nosilac: MTEORiRS Partner: Uprava za kapitalne projekte (UKP)	III Q	IV Q	1.335.000,89 €	Kapitalni budžet
2.1.4. Nastavak aktivnosti na izgradnji ski centra „Hajla-Štedim“ Rožaje	Broj aktivnosti koje su realizovane u pravcu stavljanja u funkciju ski centra „Hajla-Štedim“	Glavni nosilac: MTEORiRS Partner: Uprava za kapitalne projekte (UKP)	III Q	IV Q	1.780.000,89 €	Kapitalni budžet

2.1.5. Nastavak aktivnosti na izgradnji skijališta „Savin kuk“ Žabljak - Izgradnja ski poligona u okviru skijališta „Savin kuk“ i Izgradnja montažno demontažnog boba na šinama na ski centru „Kolašin 1600“	Broj aktivnosti koje su realizovane u pravcu unapređenja infrastrukture u okviru skijališta „Savin kuk“; Izrađen montažno demontažnog boba na šinama na ski centru „Kolašin 1600“	Glavni nosilac: MTEORiRS Partner: Uprava za kapitalne projekte (UKP)	III Q	IV Q	378.250,89 €	Kapitalni budžet
2.1.6. Izgradnja garaže za potrebe ski centra „Kolašin 1600“, Kolašin	Izgrađena garaža u okviru ski centra „Kolašin 1600“	Glavni nosilac: MTEORiRS Partner: Uprava za kapitalne projekte (UKP)	III Q	IV Q	1.780.000,89 €	Kapitalni budžet
2.1.7. Izgradnja hidrotehničke infrastrukture za potrebe Ski centra „Kolašin 1600“	Broj aktivnosti koje su realizovane u pravcu obezbjeđivanja hidrotehničke infrastrukture	Glavni nosilac: MTEORiRS Partner: Uprava za kapitalne projekte (UKP)	III Q	IV Q	1.780.000,89 €	Kapitalni budžet
2.1.8. Izgradnja infrastrukture za potrebe povezivanja dva ski centra „Cmiljača“ i „Žarski“	Broj aktivnosti koje su realizovane u pravcu povezivanja dva ski centra „Cmiljača“ i „Žarski	Glavni nosilac: MTEORiRS Partner: Uprava za kapitalne projekte (UKP)	III Q	IV Q	8.900,89 €	Kapitalni budžet
2.1.9. Nastavak izgradnje na speleološkom objektu Đalovića pećina	Broj aktivnosti koje su realizovane u pravcu stavljanja u funkciju speleološkog	Glavni nosilac: MTEORiRS Partner: Uprava za kapitalne projekte (UKP)	III Q	IV Q	1.335.000,89 €	Kapitalni budžet

	objekta „Đalovića pećina“					
2.1.10. Izgradnja nedostajuće infrastrukture za potrebe projekta izgradnje panoramske žičare Kotor – Lovćen	Stavljanje u funkciju žičare Kotor-Lovćen	Glavni nosilac: MTEORiRS Partner: Koncesionar	III Q	IV Q		Sredstva investitora / koncesionara
2.1.11. Sprovođenje mjera i aktivnosti na unapređenju kvaliteta infrastrukture u zoni Morskog dobra	Broj aktivnosti na unapređenju infrastrukture morskog dobra	Glavni nosilac: Partneri: MPPUiDI, JP MD/ MTEORiRS	III Q	IV Q		Budžet JP Morsko dobro
2.1.12. Sprovođenje mjera i aktivnosti na održavanju i unapređenju kvaliteta odmorišta i vidikovaca pored puteva	Broj postojećih održavanih i novih odmorišta i vidikovaca pored puteva	Lokalne uprave	III Q	IV Q		Budžet lokalnih uprava
2.1.13. Sprovođenje mjera i aktivnosti na uređenju i mapiranju planinskih staza u okviru Nacionalne mreže planinskih staza	Broj markiranih planinarskih staza	Glavni nosilac: MTEORiRS Partneri: Planinarski savez CG, planinarski klubovi, LTO-i	III Q	IV Q	45.000,00 €	Budžet MTEORiRS
Mjera 2.2: Saobraćajna infrastruktura planirana kroz „cross cutting,, dokumente						
2.2.1. Sprovođenje mjera i aktivnosti na održavanju i unaprjeđenju kvaliteta usluge na aerodromima u Crnoj Gori	Broj projekata/aktivnosti sprovedenih u cilju održavanja/ unapređenja	Glavni nosilac: MSP Partner: A.D. Aerodromi Crne Gore	III Q	IV Q		Budžet nadležnih institucija

	kvaliteta usluga na aerodromima u Crnoj Gori					
2.2.2. Sprovođenje mjera i aktivnosti na poboljšanju avio dostupnosti Crne Gore	Broj novih strateških ruta /direktnih avio – linija	Glavni nosilac: MSP Partner: Aerodromi, ToMontenegro	III Q	IV Q		Nisu potrebna finansijska sredstva
2.2.3. Sprovođenje mjera i aktivnosti na održavanju postojeće i izgradnja nove infrastrukture u drumskom saobraćaju	Broj aktivnosti na poboljšanju/ izgradnji putnih pravaca	Glavni nosilac: MSP Partneri: Uprava za saobraćaj, lokalne uprave	III Q	IV Q		Budžet nadležnih institucija
2.2.4. Sprovođenje mjera i aktivnosti na unapređenje kvaliteta usluga na graničnim prelazima	Broj aktivnosti na unaprijeđenju kvaliteta usluga	MUP	III Q	IV Q		Budžet nadležnih institucija
2.2.5. Sprovođenje mjera i aktivnosti na unapređenju kvaliteta usluga u željezničkom saobraćaju	Broj realizovanih aktivnosti na unapređenju kvaliteta u željezničkom saobraćaju	Glavni nosilac: MSP Partner: ŽICG	III Q	IV Q		Budžet nadležnih institucija
2.2.6. Unapređenje pomorskog saobraćaja u cilju suzbijanja uskih grla u drumskom saobraćaju	Broj aktivnosti na unapređenju pomorskog saobraćaja	Glavni nosilac: MSP, Partneri: Uprava za pomorski saobraćaj, lokalne samouprave/ JP MD	III Q	IV Q		Budžet nadležnih institucija

Mjera 2.3: Komunalna infrastruktura planirana kroz „cross cutting„ dokumente						
2.3.1. Sprovođenje mjera i aktivnosti na održavanje i unapređenje vodosnabdijevanja	Broj projekata /aktivnosti na unapređenju vodosnabdijevanja	Glavni nosilac: Regionalni vodovod Crnogorsko primorje / MPŠV / lokalne uprave	III Q	IV Q		Budžet nadležnih institucija
2.3.2. Sprovođenje mjera i aktivnosti nacionalnih planova upravljanja otpadom	Broj realizovanih projektnih aktivnosti na poboljšanju upravljanja otpadom / sakupljanje i otklanjanje otpada	Glavni nosilac: MTEORiRS Partneri: lokalne uprave, NVO, udruženja	III Q	IV Q		Budžet nadležnih institucija
Mjera 2.4: Energetska infrastruktura planirana kroz „cross cutting„ dokumente						
2.4.1. Sprovođenje aktivnosti na poboljšanju snabdijevanja električnom energijom	Broj sprovedenih projektnih aktivnosti na poboljšanju elektro-snabdijevanja	Glavni nosilac: MEiR Partneri: Elektroprivreda CG	III Q	IV Q		Budžet nadležnih institucija
2.4.2. Sprovođenje aktivnosti na poboljšanju distributivne elektro-energetske mreže	Broj sprovedenih projektnih aktivnosti na poboljšanju distributivne elektro-energetske mreže	Glavni nosilac: MEiR Partner: CEDIS	III Q	IV Q		Budžet nadležnih institucija

2.4.3. Realizacija projekta „Odgovorni turizam“ (zelena i cirkularna ekonomija)	Broj „zelenih“ smještajnih objekata (sa „eko“ oznakom / energetske efikasni...)	Glavni nosilac: MTEORiRS Partner: Turistička privreda	III Q	IV Q	40.500,00€	Budžet MTEORiRS
Operativni cilj 3:		Unaprijeđen kvalitet i kvantitet smještajnih kapaciteta				
Indikator učinka 1: Broj ležaja u hotelima i sl. objektima sa 4 i 5*	Početna vrijednost 2019: 24.598	Ostvarena vrijednost 2023: 31.247	Ciljna vrijednost 2024: 34.700			
Indikator učinka 2: Broj ležaja u hotelima i sl. objektima sa 3*	Početna vrijednost 2019: 9.210	Ostvarena vrijednost 2023: 11.819	Ciljna vrijednost 2024: 12.000			
Mjera / Aktivnost koja utiče na realizaciju Operativnog cilja 3	Indikator rezultata za 2024:	Nadležne institucije	Datum početka	Planirani datum završetka aktivnosti	Sredstva planirana za provođenje aktivnosti u 2024:	Izvor finansiranja:
Mjera 3.1: Hoteli i sličan smještaj – Povećanje udjela hotelskih kapaciteta u ukupnim kapacitetima za smještaj						
3.1.1. Sprovođenje monitoringa realizacije ugovornih obaveza za hotele iz prioriternih turističkih projekata	Izveštaj pripremljen	MTEORiRS	III Q	IV Q	120.000,00€	Budžet MTEORiRS
3.1.2. Sprovođenje monitoringa o realizaciji ugovornih obaveza za hotele koji su privatizovani u prethodnom periodu	Izveštaj pripremljen	MTEORiRS	III Q	IV Q		
3.1.3. Izrada analize postojećeg regulativnog okvira u turističkoj industriji sa predlogom mjera za unaprijeđenje	Urađena Analiza	MTEORiRS	III Q	IV Q	30.000,00€	Budžet MTEORiRS

biznis ambijenta za investiranje u turizam i ugostiteljstvo						
3.1.4. Realizovanje međunarodnih i domaćih investicionih promotivnih aktivnosti, studijska putovanja i stručna usavršavanja	Realizovane promotivne aktivnosti, broj studijskih putovanja i stručnih usavršavanja	MTEORiRS	III Q	IV Q	10.000,00 €	Budžet MTEORiRS
Operativni cilj 4:		Unaprijeđen kvalitet diverzifikovanog turističkog proizvoda				
<i>Indikator učinka</i> Broj novih turističkih proizvoda		Početna vrijednost 2021:		Ostvarena vrijednost 2023:		Ciljana vrijednost 2024:
		1		5		7
Mjera / Aktivnost koja utiče na realizaciju Operativnog cilja 4	Indikator rezultata za 2024:	Nadležne institucije	Datum početka	Planirani datum završetka aktivnosti	Sredstva planirana za provođenje aktivnosti u 2024:	Izvor finansiranja:
Mjera 4.1: Unapređenje kvaliteta ponude						
4.1.1 Realizacija podsticajnih mjera u oblasti turizma – Jačanje turističkog tržišta (javni pozivi za sufinansiranje projekata iz oblasti manifestacionog turizma, kulturnog, ruralnog i drugih vidova turizma, kao i sufinansiranje drugih događanja	Broj podržanih projekata kroz javne pozive	Glavni nosilac: MTEORiRS Partneri: NTOCG, MKM	III Q	IV Q	600.000,00 €	Bužet MTEORiRS
4.1.2. Uvođenje marke kvaliteta Montenegro Quality	Pripremljen okvir za implementaciju marke Montenegro Quality;	Glavni nosilac: NTO CG/ Partneri:	III Q	IV Q		Budžet nadležne institucije

	Broj održanih edukacija /prezentacija za marku MQ	Ministarstvo nadležno za turizam				
Mjera: 4.2 Diverzifikacija turističkog proizvoda						
4.2.1. Učešće na specijalizovanim međunarodnim sajmovima i konferencijama i prezentacija ponude zdravstvenog turizma Crne Gore na istim	Broj posjećenih sajmova i konferencija i broj održanih prezentacija	Glavni nosilac: MTEORiRS, MZ Partneri: Klaster zdravstvenog turizma, privatni sektor, NTO, LTO-i, PKCG, MKM, FTH-UCG	III Q	IV Q	70.000,00€ (kumulativ)	Budžet MTEORiRS
4.2.2. Organizovanje i podrška konferencijama, sajmovima i edukativnim seminarima u Crnoj Gori na temu zdravstvenog turizma, kao i afirmacija i jačanje kapaciteta prioritenih projekata zdravstvenog turizma - Institut "Dr S. Milošević" i udruženja zdravstvenog turizma	Broj organizovnih i broj podržanih konferencija, sajmova, edukativnih seminara zdravstvenog turizma	Glavni nosilac: MTEORiRS, Partneri: MZ, Klaster zdravstvenog turizma / MKM, FTH-UCG, MF, Institut "Dr S. Milošević", PKCG	III Q	IV Q		
4.2.3. Unapređenje zakonodavnog okvira zdravstvenog turizma	Usaglašena regulativa	MTEORiRS / MZ, MPNI, PKCG, FZOCG, MF	III Q	IV Q		
4.2.4. Realizacija projekta „Valorizacija novih i nedovoljno iskorišćenih turističkih atrakcija“	Broj turistički valorizovanih atrakcija	Glavni nosilac: MTEORiRS Partneri: LTO, lokalne uprave	III Q	IV Q		

(kulturno, istorijsko, prirodno bogatstvo)						
Mjera 4.3: Podsticanje preduzetništva (porodični biznis, žene, mladi)						
4.3.1 Realizacija kampanje „Ruralno, održivo, domaćinski“ / nagradni konkurs – Izbor najbolje domaćice/ domaćina/ seoskog domaćinstva	Broj dobitnika / dobitnica nagrada	MTEORiRS	III Q	IV Q	15.000,00 €	Budžet MTEORiRS
Operativni cilj 5:		Unaprijeđeni ljudski resursi, znanja i vještine u turizmu				
<i>Indikator učinka:</i> Broj obuka i do-obuka za kadar u turizmu		Početna vrijednost 2021:		Ostvarena vrijednost 2023:		Ciljna vrijednost 2024. godine
		0		11		13
Mjera / Aktivnost koja utiče na realizaciju Operativnog cilja 4	Indikator rezultata za 2024:	Nadležne institucije	Datum početka	Planirani datum završetka aktivnosti	Sredstva planirana za provođenje aktivnosti u 2024:	Izvor finansiranja:
Mjera 5.1: Razvoj programa za cjeloživotno obrazovanje kadra u turizmu						
5.1.1. Realizacija Plana za unapređenje obrazovnih programa sa ciljem povećanja konkurentnosti kompetencija i vještina kadra u turizmu	Broj unaprijeđenih / novih obrazovnih programa	Glavni nosilac: MPNiI, Partneri: CSO, Fakulteti za turizam, MTEORiRS / PK CG, turistička privreda	III Q	IV Q		Budžet nadležne institucije
5.1.2. Realizacija Plana za unapređenje sistema zapošljavanja studenata i mladih u turizmu, sa ciljem zadovoljenja potreba turističke privrede za visoko-obrazovnim kadrom	Broj zaposlenih studenata/tkinja i mladih	Glavni nosilac: ZZZCG, Partneri: MPNiI, MTEORiRS / PK CG	III Q	IV Q		Budžet nadležnih institucija

Mjera 5.2: Unapređenje znanja i vještina zaposlenih u turizmu						
5.2.1. Organizovanje obuka / kurseva za zaposlene u LTO	Broj obuka / kurseva	Glavni nosilac: NTO CG Partner: Uprava za kadrove	III Q	IV Q		Budžet nadležne institucije
5.2.2. Organizovanje radionica / seminara / okruglih stolova turističkoj privredi	Broj radionica / seminara	Glavni nosilac: MTEORiRS Partneri: CSO, ZZCG, Fakulteti za turizam, PK CG, nadležne / specijalizovane institucije	III Q	IV Q		Budžet nadležne institucije
5.2.3. Organizovanje obuka / seminara sa ciljem unapređenja znanja turističkih vodiča (poseban akcenat na nevalorizovane segmente kulturne baštine, kao i na kulturna i prirodna dobra koja se nalaze na listi svjetske baštine UNESCO-a)	Broj obuka / seminara	Glavni nosilac: MPNiI, Partneri: MKM, Regionalna razvojna agencija za Bjelasicu, Komove i Prokletije, CSO fakulteti za turizam / MTEORiRS, PK CG	III Q	IV Q		Budžet nadležne institucije
5.2.4. Organizovanje obuka / seminara kadra u cilju dobijanja licenci za planinske vodiče, vodiče za kanjoning, speleološki vodiči i dr.	Broj obuka / seminara	Glavni nosilac: MPNiI, Partneri: CSO , fakulteti za turizam / MTEORiRS, PK CG, specijalizovana udruženja	III Q	IV Q		Budžet nadležne institucije
Mjera: 5.3 Obuka i sertifikacija – globalni turistički trening program (Global Sustainable Tourism Training Program – STTP I drugi)						
5.3.1. Organizovanje radionica - edukacija, sertifikacija i kontinuirano međunarodno	Broj sertifikovanih predstavnika/ca	Glavni nosilac: MTERiRS, Partneri: NTO CG /	III Q	IV Q	5.000,00 €	Budžet MTEORiRS

umrežavanje u održivom upravljanju destinacijom		GSTC, Green Destinations, specijalizovana udruženja				
Operativni cilj 6:		Razvoj digitalnih, inovativnih rješenja i novih tehnologija u turizmu				
Indikator učinka: Broj implementiranih inovativnih/digitalnih projekata	Početna vrijednost 2021: 0		Ostvarena vrijednost 2023: 2		Ciljna vrijednost 2024: 3	
Mjera / Aktivnost koja utiče na realizaciju Operativnog cilja 6	Indikator rezultata za 2024:	Nadležne institucije	Datum početka	Planirani datum završetka aktivnosti	Sredstva planirana za provođenje aktivnosti u 2024:	Izvor finansiranja:
Mjera 6.1: Digitalna transformacija poslovanja u turizmu						
6.1.1. Priprema/izrada projektnog zadatka za on-line anketiranje turista putem aplikacije na mobilnim uređajima	Izrađen projektni zadatak	Glavni nosilac: MTEORiRS Partner: MJU	III Q	IV Q	10.000,00€	Budžet MTEORiRS
6.1.2. Priprema/izrada projektnog zadatka za izradu digitalnih panela za izdavaoce „privatnog“ smještaja	Izrađen projektni zadatak	Glavni nosilac: MTEORiRS Partner: MJU	III Q	IV Q	10.000,00€	Budžet MTEORiRS
6.1.3. Unapređenje aplikacije za seoska domaćinstva (instaliranje novih opcija), pod nazivom “Montenegro Village Explorer”	Broj instaliranih novih opcija	Glavni nosilac: MTEORiRS	III Q	IV Q	6.500,00 €	Budžet MTEORiRS
6.1.4. Ažuriranje on-line brošure registrovanih seoskih domaćinstava, sa prevodom na engleski i njemački jezik	Ažurirana brošura i prevedena na engleski i njemački jezik	Glavni nosilac: MTEORiRS	III Q	IV Q	6.000,00 €	Budžet MTEORiRS

Operativni cilj 7:		Crna Gora - globalno prepoznata turistička destinacija				
Indikator učinka: Povećanje broja noćenja turista sa prioritetnih tržišta		Početna vrijednost 2019. 10,6 mil	Ostvarena vrijednost 2023: 11,5 mil.		Ciljna vrijednost 2024: + 5%	
Mjera / Aktivnost koja utiče na realizaciju Operativnog cilja 7	Indikator rezultata za 2024:	Nadležne institucije	Datum početka	Planirani datum završetka aktivnosti	Sredstva planirana za provođenje aktivnosti u 2024:	Izvor finansiranja:
Mjera 7.1: Poboljšanje pozicioniranja destinacije na međunarodnom tržištu						
7.1.1 Definisanje prioriteta tržišta, priprema i implementacija programa promocije	Donijet i realizovan program za različita tržišta	Glavni nosilac: NTO CG Partneri: privatni sektor, LTO-i	III Q	IV Q		Budžet nadležnih institucija
7.1.2 Umrežavanje (stvaranje partnerstava) na nacionalnom i lokalnom nivou	Broj akata o saradnji	Glavni nosilac: NTO CG, Partneri: LTO-i, lokalne uprave/ turistička privreda	III Q	IV Q		Nisu potrebna finansijska sredstva
7.1.3 Sprovedenje analiza i istraživanja u turizmu	Broj sprovedenih analiza i istraživanja	Glavni nosilac: NTO CG	III Q	IV Q		Budžet nadležnih institucija